UNIVERSAL LIBRARY
OU_206155
UNIVERSAL LIBRARY

కథా కావ్యము

(పద్యము

త్యాగి

206155

ప్రకాశకులు
శ్రీ మార్కండేయ భవనము
నరసరావుపేట
గుంటూరు జిల్లా
౧౯౩౮

కాపీరైటు]

[వెల ౧-౨ అణాలు

కృతిసమర్పణము

సీ. ఏమహామహునకు నిద్ధ స్వభావంబు
శాంతియు మితవాక్యసరణి సతత
మేభక్తవర్యుని హిత సత్యసంకల్ప
మన్నిట నెఱవేఱు నడ్డులేక
యే సుధీశ్రేష్ఠున కెప్పుడు విజ్ఞాన
సముపార్జనమున నాసక్తి యధిక
మే ధైర్యధుర్యుని నెందు ద్వంద్వము లెవ్వి
మోదఖేదంబుల ముంపఁజాల

వేదయాపరుప్రేమార్ద్రదృష్టివలన
వృద్ధినొందితి విజ్ఞానసిద్ధిఁ గంటి
నట్టి మత్పితృపాదులయంఘ్రియుగళి
కర్పణమొనర్తు నీకృతి నధికభక్తి.

ॐ नमोभगवते ज्ञानानन्दाय.

"క. అమల బ్రహ్మానందా
త్మము సజ్జన సేవ్య మతులతత్వాతీతం
బమృతం బగు నిత్యానం
దమ నీ వని యర్చనేతు జ్ఞానానందా."

[శ్రీ జ్ఞానానందసువర్ణమాల]

విషయసూచిక

			పుట
సహృదయత్వము	...	...	౧
బోధిగుహ	...	...	౬
మానవోదంతము	...	...	౪౧
యోగిని	...	...	౫౦
సహనము	...	...	౫౯
పెద్దమఱ్ఱి	...	...	౬౬
ఇరువురు	...	...	౭౪
భానూదయము	...	...	౭౯
కాకతీయప్రశంస	...	...	౮౨
ప్రకీర్ణము	...	...	౮౫

పీఠిక

ఈ గ్రంథము కథాకావ్యమునందలి పద్యభాగము. నిరుడు ప్రకటింపఁబడిన గద్యభాగమునకుఁ దోడుగా నిది యిప్పుడు ప్రకాశితమై మత్పితృపాదుల కంకిత మీయఁబడినది. నా కప్పుడప్పుడు స్ఫురించిన భావములు కథారూపమున నిందుఁ గలవు. విడిగ నున్న చాటువులనుగూడ ప్రకీర్ణమను శీర్షిక క్రిందఁ జేర్చితిని. ఇట్లు గద్యపద్యాత్మక మగుకథాకావ్యము మన్మాతాపితల కంకితము గావించి రసజ్ఞులగుపాఠకుల యెదుట నుంచుచున్నాను.

ఇందు 'సహృదయత్వము' అను పద్యమునందలి భావము నా చిన్ననాఁటిది. 'బోధిగుహ' అను పద్యమునందలి భావము గంగోత్తరవన్నిన్న బోధిగుహాయందే వ్రాయఁబడినది. గంగకు జన్మస్థాన మగుగోముఖకైలాసమును గాంచిన తరువాత నది స్ఫురించినది. 'మానసోదంతము' పెద్దలవలన విని నన్నయభట్టారకుని సీసపద్య నియమముల ననుసరించి వ్రాసితిని. 'యోగిని' కలలోని వృత్తాంతము. సాంసారికమైన శ్రద్ధయు వాత్సల్యమును యోగమును పేరునకుఁ దగిన వనియు, నట్టి యోగమునః నగ్రస్థానము నలంకరించిన యువ్వ, 'యోగిని' యను పేరున కర్హురాలని భావించి యా పద్యమున కానామ ముంచితిని. 'సహనము' లాద్దువాలన్నియా వ్రాసిన

హిందూ దేశ వృత్తాంతములనుండి గ్రహింపఁబడినది. విప్పర్ల యను గ్రామసమీపమునఁ బెక్కేండ్లు జీవించి 1923 సంవత్సరమునఁ బెద్దగాలికిఁ బడిపోయిన పెద్దమఱ్ఱినిగూర్చినశోకగీతికయే, 'పెద్దమఱ్ఱి' యనుపేరఁ బఱఁగుచున్నది. 'ఇరువురు' అను పద్యము దాచేపల్లిలో నాగులేటి యొడ్డున 1928 సంవత్సర ప్రారంభమున నారంభింపఁబడి 1933 సంవత్సరమునఁ బూర్తి చేయఁబడినది. మిగిలినవి సందర్భోచితముగ వ్రాసినవి.

ఈ గ్రంథమునందలి పెక్కుభాగములను సవరించుటలోఁ దోడ్పడిన శ్రీకవిశేఖర సూక్తిసుధానిధి వడ్డాది సుబ్బారాయఁడు గారికి నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

ప్రూఫులు చూచుటలోఁ దోడ్పడిన శ్రీ మల్లాది లక్ష్మీనృసింహశాస్త్రిగారికిని గ్రంథమును శీఘ్రముగ ముద్రించి యిచ్చిన సరస్వతీ ప్రెస్ ప్రొప్రయిటర్లు శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడు గారును నా కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు.

ఇట్లు
సజ్జనవిధేయుఁడు
'త్యాగి'

సరస్వతీ సంబోధనము

చ. పలుకు సరస్వతీ తెలుఁగుఁ
బల్కుల సుశ్రుతి మేళగించి, పె
ల్లలమి వసంతసూనముల
యుంకలి చల్లని తీయజల్లులై
ఎలనల పల్లవాధరము
లన్ జెలువారు సుధాప్రవాహమై
జలజల వాఱు సత్ఫల ర
సంబులఁ జక్కఁగలన్ హసింపఁగన్. ౧

చ. కలకలరావముల్ సెలఁగఁ
గా మృదుపల్లవరాజి మెక్కి కో
యిల కులముల్ కుహూ యని ధ్వ
నించెనొ కేకులు దివ్యమేఘశో
భలఁ గని విచ్చి పింఛముల
బంధురరీతిగ నాలపించెనో
ఫలరస మాని కీరములు
పల్కెననన్ వచియింపు శారదా. ౨

చ. వెలయుచునుండఁ బాదముల
విస్ఫుటమై గలుగల్లు మంచు ని

ర్షల యతులున్ గణంబులును
ప్రాసము లాదిగ గల్గి యుండ్గా
సలలితమైన భాషయు సు
శబ్దగుణంబులు రీతిసంపదల్
గలిగి యలంక్రియాసహిత!
లాస్యమొనర్పు గదమ్మ భారతీ! ౩

చ. కలిగె ఫలంబు నాకునకఁ
గమ్మని సత్కథలన్ వచింపఁ బ
ల్కుల నమృతంబు గల్గు కవి
లోకము నందను వాఁడుఁ దీర్పఁగా
గలిగెను దావకీనకృపఁ;
గన్రు కవిత్వపటుత్వసంపదల్
గలుగ ననుగ్రహింపఁగదె
కంజజురాణి! భజింతు వాణి! నిన్. ౪

కథాకావ్యము

సహృదయత్వము

చ. కల దొక చిన్నవాఁగు చిర
కాలమునుండియు మాదుపల్లెకున్
వెలుపలఁ బాఱుచుండును వి
విక్తతలంబునఁ జెల్లు గుట్టలున్
గల పొలిమేర యద్ది కల
కంఠకుహూరవముల్ సెలంగు ని
ర్మలవనసీమలున్ గలవు
ప్రాంతములందు మనోహరంబుగన్. ౧

చ. సలలితహంసతూలమృదు
శయ్యలు రా లగుఁ దత్సుసైకత
స్థలములఁ బోల్ప, స్వచ్ఛమగు
స్వాదుజలంబులతోడ సుంతయేన్
దులయె సుధారసంబు, నది
తోయము సల్పెడు మందమందసం
చలనము హంసయానల ప్ర
చారములన్ వెలివెట్టు నిచ్చలున్. ౨

చ. కలచుచు వారిపూరమును
గ్రిందుగ వారిచరంబు లుండెడున్
గొలఁకొల మంచుఁ జెంతలను
గొక్కెర లాదిగఁ బక్షు లుండు వే
బిలబిల నీర మూన సర
విన్ జనుఁదెంచును గృష్ణసారముల్
మిలమిల లాడు చవ్వలన
మిక్కిలిగాఁ జరియించుఁ గీటముల్. 3

చ. వలయముగా నొకొక్కెడను
వట్రువనుళ్లను నొక్కచోటఁ దుం
దిలముగ నొక్కదేశమునఁ
దీవవలెన్ మఱియొక్కభూమియం
దలమి విశాలమై యొకట
నద్భుతరూపము లైన దీవులన్
జలుకన నిర్గతిన్ సలుపఁ
జోద్యముగా వహించు నీరముల్. ౪

చ. గలగలనాదనన్ మెఱకఁ
గప్పుచు రాలను గ్రిందఁ ద్రోయుచున్
సులభముగాను పల్లములఁ
జొచ్చుచు నొడ్డుల మెల్లఁ గోయుచున్
కలసుమనోజ్ఞతాళయుత
గానముఁ బోలెడు మర్మరధ్వనిన్

వెలయును వాఁగు చిస్తయుని
వేయువిధాల నటించునో యనన్. ౫

క. పొలుపుగ సైకతములపై
నలదర్భలు పూరులాగి యల్లల నాడున్
బలుకెక్కెంబులచాడ్పున
నిలచి నదీప్రాజ్యరాజ్యనియతిని దెలుపన్. ౬

చ. కొలకులతో రహించు వన
కంజములందలి పుష్పసౌరభం
బులఁ గొనివచ్చి వారికణ
ముల్ వహియించుచు మందగాములై
యలమి శ్రమాపనోదకము
లై ప్రసరించెడి పిల్లగాడ్పుల్
జెలువము మీఱఁ బాంథులకుఁ
జెమ్మటఁ బాపి సుఖంబు నిచ్చెడిన్. ౭

చ. కలదు కవిత్వ మీయెడను
గన్నని భావము లుద్భవించు నీ
నెలవున మేను వాల్ప; నవ
నిన్ సుఖదుఃఖములెల్ల మాని యీ
లలితవినోదసంపదల
లాలన మందెడువాఁడె ధన్యుఁడం
చలరుచు సైకతస్థలుల
హాయిగఁ బండగ నొక్క రేఁపటన్. ౮

ఉ. తీరమునందుఁ గల్గు నొక
తిన్నని బాటను నేగుచుండి యె
వ్వారలొ కొంద ఱిట్లనిరి
"వహ్వారె! పిల్లఁడు తిప్పలందునన్
గోరి శయించినాఁ డితఁడు
కూడును గూరయు నొల్లఁడేమొ, వ్యా
పారములేని వారి కిటు
వంటివె కాలముఁ బుచ్చుమార్గముల్.

ఉ. చల్లని గాడ్పుకోస మఁట,
చాలును; కాక శరీరమంతటన్
బెల్లుగఁ గల్గఁ బోలు బళి!
పేడయుఁ బెల్లము నేర్పరింపగా
నొల్లఁడు వట్టితిన్నెలను
నొక్కఁడు పండగ సిగ్గులేదె యీ
ఱెల్లులు రాలు నీళ్లితని
రేపును మాపును మేపఁ గల్గునే. ౧౦

ఉ. ఎందుకు నిష్ప్రయోజనఁపు
హీనఁపువాఁ గిది, చెట్టుచేమ లే
దిందుల, వట్టి చౌడు లిట
నేమని సంతసమందఁబోలు నే
యందము గల్గు నిచ్చట స
మాదరముం గన వర్షకాలమం

రెండటఁ జో యసాధారణము లౌ
 శేకములఁ గలిగించెదున్ గదా. ౧౧

చ. చెలువుకు గాదు పంటలకుఁ
 జేరువ భూములు కేత మెత్తఁగా
వరలుకోలంకు గాదు, వడిఁ
 బాఱెడు నేఱును గాదు, పంట క
క్కఱకును వచ్చు నేదియును
 గా దిది, యెవ్వఁడి చూచి యాతఁ డే
వెఱవున సంతసించు నిట,
 వెఱ్ఱియొ పిచ్చియొ వీఁడు గావలెన్." ౧౨

క. అని నింద సేసి యరిగిరి
వివి యూరక యుంటి నేను, విశ్వములోనన్
ఘనవస్తుల నిజతత్త్వముఁ
గనునె యెఱుఁగఁ బామరులకు సహృదయులవలెఁ. ౧౩

శా. "అన్నా హంసమ! యెందునుండి యిటు రా
 నయ్యెను", "బక శ్రేష్ఠ, సం
పన్నశ్రీయుత దివ్యమానససరః
 ప్రాంతంబునందుండి", "యే
మున్నన్ గాంచితి వందు", "కాంతియుతమై
 యొప్పారు రత్నంబులే",
"యెన్నన్ నత్తలు పీతలున్ గలవె", "లే"
 "ఛీఛీ! హీహీ యింతియే". ౧౪

బోధిగుహ

౧. హిమాలయము

చ. శివునకు నాటపట్టును ప్రసిద్ధిగ
జన్మము దాల్చుగట్టునై
చ్ఛివయును రుద్రుఁ డెల్లతఱి
సిద్ధముగా విహరించుమెట్టు సం
భవ మగుమిట్టు జాహ్నవికి
భవ్యపు స్థానమై గణేశ వీరభ
ద్రవరుల కున్కిపట్టు హిమ
రాజితపర్వతరాట్టు నన్నెదన్. ౧

ఉ. నందియు భృంగియున్ మొదల
నంతబలప్రముఖాళి వాసమున్
వందితధాతృముఖ్యసుర
వల్లభనిత్యమహావికాసమున్
విందగు నప్సరోంగనల
వీణియతంత్రులచే సుధామధు
స్యందివిలాసమున్ ప్రబల
సత్వవిభాహిమవాస మెన్నెదన్. ౨

చ. ఋషులు యుగాదినుండి ముని
వృత్తి వహించిన పల్లె క్రీడయున్

మిషఁ జని భంగముల్ సలుప
మేనక మున్నగ దేవకన్యకల్
సుషమను జూపు నిల్లు విధి
చోదితతత్ప్రళయాంతమందునన్
విషయము కెల్లతల్లి సద
భీష్టదకల్పకవల్లి నెన్నెదన్. ౩

చ. మును రఘువంశజుల్ మునిమిఁ
బొంది తపంబును జేయుచోటు న
ర్జునునకు నీశుఁ డద్భుతము
చొప్పడ నిచ్చిన మిచ్చుపాటుఁ దా
మును తుది పాండుసంతతులు
మున్నగ స్వర్గము నెక్కు నేటు నా
మునుపటిగాథ లున్న తన
మోఘుఁపుమాటను సంస్తుతించెదన్. ౪

శా. కైలాసాద్రికిఁ బ్రాంతమున్ శుభమనః
కాసారసంక్రాంతమున్
లీలావర్తితసిద్ధసాధ్యగణని
ర్వేదప్రభాక్రాంతమున్
ప్రాలేయ ప్రతిబింబితార్కకిరణ
ప్రాగల్భ్యభాస్వంతమున్
ఫాలాక్షార్చనశాంతమున్ సుహిమవం
తంబున్ బ్రశంసించెదన్ ౫

సీ. ఆవంకఁ జూడ నేత్రానందకరము గా
రీశంకరాఖ్య మూర్త్యధరాగ్ర
మీచాయఁ జూడఁగా నెంతేని మానసం
బలరించు బదరీశు సద్రిసీమ
ఆచెంతఁ జూడ నాహా గోముఖం బది
జన్మసాఫల్యంబు సలుపుశృంగ
మీజాడఁ జూడ మేనెంతో గగుర్పాటుఁ
గల్గించు కేదారకద్రిసీమ
గీ. ఎన్నియని పేరుపేరున నెన్నఁగలము
స్వచ్ఛనీహారవర్ష సంఛన్న విపుల
సురుచిరోన్నతశృంగసంశోభితంబు
వర్ణనాతీత మీ హిమవన్నగంబు. ౬
సీ. ఇదె మాధవీలత గద, సౌరభము వెద
జల్లి ఘ్రాణము నుల్లసిల్లఁజేయు
ఇదె శిరీషాగము గద, కేసరంబుల
కన్నులకమృతమై సున్నితమగు
ఇదె ప్రియాళుద్రువుగద, పుష్పవిస్ఫూర్తిఁ
జూడ నబ్బురమయి సొంపుఁగులుకు
ఇదె దేవదారువు గద, రసస్యందియై
కర్పూరసౌరభ కలితమగును
గీ. ఆటవికమైన జాజులు నలగులాబు
లల్లిబిల్లిగ నల్లిన మల్లెలాది

గలవు సంజీవనియు నుండు గాంతినిండు
పండు సర్వంబు హిమమిట నిండియుండు. ౭

సీ. పులిజాడ లివి కేసరులజాడ లివి సివం
గులజాడ లివి యడుగులను జూడ
ఏనుంగు లివి జలం బానంగ నేతెంచె
నివి మొలంగులును పేరెనుము లివిగో
కస్తూరిమృగములు గల్గుచుండుటఁ జేసి
నిస్తులగంధంబు నెగడు నిచట
గండేభములను గొప్పపందులు నియ్యవి
వండకండల లేళ్ళమంద లివిగో

గీ. యనుచుఁ బాంథుల సంభ్రమాత్యద్భుతముల
యందు మున్గంగఁ జేయుచు నిచట భిల్లు
లమలగంగాంబుకణాఘ్రాత విమలహిమను
మారుతంబుల శ్రాంతివిదూరు లగుచు. ౮

సీ. ధాన్యసంపదలకుఁ దావులీ కొండలు
కొండ లీయవి † చూలు పండులీను
గంధకద్రవ్యంబు గల్గునీకొండలు
కొండ లీయవి ధాతుమండితములు
గైరికమదములు గల్గునీకొండలు
కొండ లీయవి ‡ చీడి కిండులగును

† చూలు = ఒక విధమగు పండు.

‡ చీడి = ఒక విధమగు దేవదారు చెట్టు.

భూర్జవృక్షంబులఁ బొల్చునీకొండలు
కొండ లీయవి రేగుపండు లిచ్చు
గీ. హిమము క్రిందను బచ్చిక లిచటఁగలవు
లవణ మిచ్చట దొరకు మేల్రాంకవముల
కివియె తావులు స్వర్ణంబు నిచట దొఱకు
నంద్రు శిష్టులు హిమవనహార్మ్యమందు. ౯

సీ. ఈ గంగ గోముఖం బెనసి భాగీరథి
యనఁగ భర్గుజటాళి నరుగుదెంచు
నీగంగ కేదారశృంగంబునుండి మం
దాకినీనామంబునఁ బ్రవహించు
నీగంగ జాహ్నవి నాఁగ భోటాన † దే
శంబునుండి యేతెంచునడిసి
ఈగంగ బదరీవనేశ్వరు దర్శించి
యలకనంద యనఁగ మలయుచుండు
గీ. ననుచు గంగను గణియుపాయల నచింత్రు
గంగ దయచేత మార్గంబు గలుగు నిచట
సంబరముఁ జూడ నను సేయునట్టిగిరుల
యందు నయ్యది లోఁతులోయల ఘటించు. ౧౦

సీ. ఒకయెడ నాకాశ మొరయుచునుండు వే
ఱొకవంకఁ బాతాళ మొనరఁ దాఁకు
ఒకదెసఁ గటికిరాళ్లకుఁ దావలంబు వే
ఱొకవంకఁ బచ్చిక కొన్నిపట్లు

† భోటాను = టిబెట్టు దేశము.

ఒకచాయఁ గమ్రతావికిఁ దానకంబు వే
ఱొకజాడ శీతలోదకనిధాన
మొకయెడ పొదరిండులకు నివాసమును వే
ఱొకదెస పెనుమ్రాకులకును నెలవు
గీ. ఒక్కయెడ మంచుగడ్డల కిక్క సురభి
మందశీతలవాతాసీనుం బొకయెడ
నగుచు గంగాప్రవాహంబు ననుగమించు
పాంథసంసేవితము హిమవత్పథంబు. ౧౧
సీ. ఇదె వ్యాసుగుహ యాతఁ డిందె సూత్రాకృతిఁ
దాల్చియుండు నటంచు తజ్జ్ఞజనులు
ఇదె ముచికుందునిసగన నుంద్రతనికి
నచ్యుతుం డిడెను ప్రత్యక్షమయ్యె
ఇదె జామదగ్న్యుని గుహనైనశృంగి మొం
దింకను నతండు వసించునండ్రు
ఇదె బదర్యాశ్రము మిందె తపోవృత్తి
నుండెడి నారాయణుండు నరుఁడు
గీ. నిదియె కేదారమను శృంగ మిందు హరము
నలిపి తప మాచరించెను శంకరుండు
నింకను వేలును ఋషులు నిట్టితావు
లన్ని వివరించి తెలుప నా కలవియగునె. ౧౨
సీ. ఆతపంబును శీత మనెడు భేదము లేక
ఋషులు తపం బాచరింతు రిచట

ఆకలి తృష్ణయు నన్న వెఱుంగక
ఋషులు తపం బాచరింతు రిచట
ధ్యాతయు ధ్యేయంబు నను భేదము లేక
ఋషులు తపం బాచరింతు రిచట
అహమును రాత్రియు నన్న నెఱుంగక
ఋషులు తపం బాచరింతు రిచట

గీ. శాశ్వతబ్రహ్మప్రాప్తిని జడులువోలె
నుందు రత్యద్భుతంబుగ యోగు లిచట
యక్షకిన్నరగంధర్వులాదిగాఁగ
దేవతల కిది విహరించుదివ్యభూమి. ౧౩

సీ. గంగలోనుండియు వెంగలులయి తిరిం
పంగఁజాలని జంతువారముల్లు
కొలనిలోపలనుండి కలువలమధువును
గ్రోలనేరని భేకకులమువోలె
దేవాలయంబున సేవఁజేయుచును దో
సములను సల్పు నర్చకులభంగి
ముక్తులకడనుండియు ముక్తిపథంబు నా
సక్తిఁగోరని మూఢజనులభాతి

గీ. మణులవ్యాపారములఁ జేయు వణిజులవలె
నిధులకడనుండు రక్షకనిచయముల్లు
శ్రీమహేశుని శిరసునఁ బాములవలె
భిల్లు లీపుణ్యభూమి వర్తిల్లుచుంద్రు. ౧౪

౨. గంగోత్తరలోయ

ఉ. పాలసముద్రమో యనఁగ
భాసిలు కౌముది నాఁగ దివ్యగం
గాలహరీమనోహరను
కాంతివితానమనంగ నిర్మల
శ్రీల నొసంగు నీశ్వరు శ
రీరరుచిప్రకరంబునాఁగ ది
గ్జాలము నిండుకొన్న ఘన
సారము నాఁజను గోముఖంబటన్. ౧౫

ఉ. అంతటఁ జెన్నుమీఱు ధవ
ళాకృతి చుట్టువెలుంగఁ గన్నుల
త్యంతము విభ్రమంబుఁ గొన
నల్లల భాస్కరుభానుసంఘముల్
వింతగ నాట్యమాడుచును
వేడుకఁజూప విచిత్రవర్ణముల్
మంతనమాడ మేఘతతి
మానితగోముఖశృంగ మొప్పెడిన్. ౧౬

ఉ. చల్లని గాలివీచు మఱి
చల్లఁదనంబున నీరు స్ఫాటి కా
త్యుల్లసదాకృతిం గనును
నల్లము జల్లను నుత్కటంబుగా

వెల్లువగాఁగ గోముఖ ను
విస్ఫుటకాంతు లనాదినుండియుం
బెల్లుగఁ బేరిగడ్డలయి
మించును మంచు తళత్తళచ్ఛవిన్. ౧౭

ఉ. తెల్లని గోముఖం బమృత
దీధితులీనెడు కెంపుశృంగముల్
పెల్లుగ నాకసంబు నగ
లించెడు లాగునఁ దోచుచుండ మే
నెల్లను భస్మలేపన స
మృద్ధతఁ దేజరిలంగ నూర్ధ్వబా
హూల్లసదాకృతిం దనగు
యోగియునాఁ దనరారుచుండెనున్. ౧౮

ఉ. ఇమ్మహి నెల్లలోకులు త
రింపగ వారల ఘోరపాప పం
కమ్ముఁ దొలంగఁ జేయుటకుఁ
గా జలరూపముఁ దాల్చినట్టి గం
గమ్మను గోముఖంబు తన
యాననగహ్వరమందు వెల్వడన్
సమ్మతిఁ జేయు దృశ్యమును
సారెకు భక్తనిగాంత్రు యాత్రికుల్. ౧౯

ఉ. అక్కడనే కృపాకలిత
యోచును లోకుల పాపసంచయం

బొక్కట రూపుమాపఁగ ను
హోద్ధతి వెల్వడి గంగ తీవ్రస
మ్యక్కలితార్భటిన్ గడు ర
యంబున నోంకృతి నిష్ఠురంబుగా
దిక్కులఁ బర్వఁజేసె ను
దేవత లబ్బురమంది చూడఁగన్ ౨౦

ఉ. కొండలఁ గొండలన్ దుముకుఁ
గొండలఁ గొన్ని గంగ లీలమైఁ
బిండియొసర్చి మార్గము స
భీప్సితభంగిని సల్పు గోడలం
గండలఁబోలెఁ గూల్చుఁ ఝరి
యందునఁ గొన్ని మహాద్రిశృంగముల్
చండత నిండుయౌవనము
సంఘటితుండగు శైశవంబునన్ ౨౧

ఉ. గంగను దాటఁగా వశము
గాదు నిరంతరదుస్సహోర్భటిన్
సంగతభంగసంఘము ల
సంఖ్యములై చెలరేగెడున్ నదీ
రంగము సన్నమయ్యెను ర
ణాంగణ మధ్యమునందుఁ జొచ్చు వీ
రాంగనఖడ్గమట్టులు భ
యానక మెవ్వరు బోదు రడ్డమై. ౨౨

ఉ. ఘోరవిషంబు వెళ్ళఱచు
క్రూరమహాహియో దారుణంబుగాఁ
గోరలఁ జూపుఁ బెబ్బులియొ
ఘూర్ణిలు మత్తగజేంద్రమో మహా
పారతరంగసంతతులఁ
బర్వెడు సంద్రమొ కాళరాత్రియో
నా రయమొప్పఁ గన్పడు స
నాదరముగ వెలిఁబుచ్చువారికిన్. ౨౩

ఉ. వందనముగ బొనర్చి బహు
భక్తిని మజ్జన మాడువారితో
మందమృదూక్తులన్ బలుకు
మంజులఘోషను గంగ పాపముల్
చెందవు మిమ్మటంచును వి
శేషముదం బొనగూర్చు నాకృతిన్
బిందులఁ ద్రొక్కుచుం బఱచు
శీఘ్రతరంబుగ గోముఖస్థలిన్. ౨౪

చ. ఇటువలెఁ గొంతదూర మతి
హృద్యముగాఁ బ్రవహించు గంగ త
త్తటములఁ బొల్చు భూర్జములు
తత్తరుకాండజ పత్రసంతతుల్
చటుకునఁ దీసి లేఖలను
సల్పెదు రందురు యక్షకన్యకల్.

వటుతరవృత్తి మంచుల
శుభస్థితిఁ నయ్యవి వృద్ధిఁ బొందెడున్. ౨౫

ఉ. వీనికిఁ దోడఁబుట్టువులు
వెల్వడు నీవల దేవదారువుల్
పూనిక మంచులందు పనిఁ
బూని సహించుచు శీతవాతసం
తానపరంపరల్ విమల
ధైర్యగుణప్రతిభాప్రదర్శకా
మ్లానవిశాలశాఖల స
లంకృతిసేయు మహీధ్రశృంగముల్. ౨౬

ఉ. పుల్లలు శాగడా లగుచు
బొందుగ మ్రాఁకులు వంటకట్టెలౌ
భిల్లుల కాతసుప్రసవ
విస్తృత కేసరముల్ హరిద్రమౌఁ
బెల్లుఁగఁ జందనాగరుల
పేర్చిఁ దనర్చును వానిఖండముల్
చల్లనికవ్వురంబగు ర
సం; బుపకారులు దేవదారువుల్. ౨౭

ఉ. ఈవిధివచ్చి జాహ్నవి య
హీనమహాత్వవిభూతితోడఁ దా
నావనముల్ వడిన్ గడచి
యంతటఁ జేరును నొక్కలోయఁ దీ

ర్థావళి కేఁగుమానవులు
దానిని గంగకు నాది యందురు, తా
రేవగ గోముఖంబునకు
నేఁగఁగఁజాలక యందు రీగతిన్. ౨౮

మ. ఇది గంగోత్తరయంచు జాహ్నవికి ని
ర్దేయుత్తరంబంచు ని
య్యదె భాగీరథి తద్భగీరథున తా
త్తాకారముం జూపెఁ ద
ద్ధృది సందేహముఁ దీఱనంచు నిదియే
శ్రీగౌరికిన్ గుండమై
నదిగా! యంచు సపారభక్తియుతులై
యర్చింతు రీస్థానమున్. ౨౯

చ. ఇటఁ గలకాలమున్ నిలిచి
యెందఱు మౌనులు సిద్ధి నొందిరో
యిటఁ దపముం బొనర్చి మఱి
యెందఱు మున్ శ్రుతులన్ గ్రహించిరో
యిట నిరతిన్ వసించి ఋషు
లెందఱుమేశునిఁ గాంచఁ గల్గిరో
యెటుల వచింప శక్యమగు
నీమహనీయపదప్రభావమున్. 30

చ. వినినను దత్ప్రభావములు
వీనులవిందగు శాంతి నిచ్చుచున్

మనసముఁ జేసినన్ మన మ
ఱందసుఖాంబుధి నీఁదులాడెదుర్
గనిన ప్రసూనసమ్మోదము
గల్గి మదశ్రులు జాలువాఱు నం
దనిశనివాసులౌ ఋషుల
మూర్తుల కింతటి హర్షమోగదా! ౩౧

చ. సనకసనందనాదిముని
చంద్రులకాలము గాంచి యిచ్చటన్
వినుతవసిష్ఠగౌతముము
విప్రవరాదుల నాఁటినుండియున్
మునిమనుసేక మానసములు
మోటిచెలుంగు తపస్సు తేజమే
యనయము సూక్ష్మరీతిగ న
నంతసుఖం బిడు స్పందనం బగున్. ౩౨

3 బోధిగుహా బాహ్యము.

---

౪. ఈవిమలంబగు లోయను
దా వెలయుచు నొక్కగుహ యుదాత్తుఁడు విలస
ద్భావుఁ డొకజ్ఞాని దానికిఁ
గావించెను బోధినామకరణముఁ బ్రీతిన్. 33

ఉ. గంగయు బోధిసంజ్ఞగల
కందరవుందరి సంచరించునా
మంగళశీల స్వాగత మ
మందసమాదర వృత్తి నిచ్చు ; దా
యంగను నెల్లవర్ణముల
కంతిమొగాక సమస్తజాతులన్
రంగుగఁ జూచు నొక్కగతి
రమ్యముగాఁ బ్రణవంబుఁ బల్కుచున్. ౩౮

ఉ. భిక్షు లభించు మౌనిగణ
విశ్రుతసంతతికెల్ల గంగ క
ర్షుకములందుఁ బల్లెలను
భక్తి మహోత్తరమ్మై రహింపఁ దా
మక్షయరీతి షడ్రసస
మంచితభోజన మంగనామణుల్
మోక్షముఁ గోరి పెట్టెదరు
మ్రోగఁగఁ గంకణముల్ కరద్వయిన్. ౩౯

శా. ప్రాతఃకాలమునన్ హిమాద్రిశిఖర
ప్రాంతాతిశీతంబులౌ
వాతంబుల్ మెలమెల్లవీచుఁ దరువుల్
వర్ధిల్ల గంగాకణ
వ్రాతంబుల్ గొనివచ్చి యూవిరు లటన్
వాసించు సాధూత్తముల్

ప్రాతఃస్నానము లోంహంగా హరహరా
రావంబులన్ జేయఁగన్. ౩౬

ఉ. వాయువుచేతనే శుచిత
వర్ధిలుచుండఁగ స్నాన మేల వే
తే యని కొంద అంద్రు యతు
లిచ్చట సర్వమలాపహంబు భ
ద్రాయితమావిభూతికిని
దక్కువ యన్ని యటంద్రు కొంద ఱా
హా; యిఁక బ్రహ్మభూతులకు
నక్కఱయుండునె యెట్టి స్నానమున్. ౩౭

శా. మధ్యాహ్నంబున నెండయుం జలియు న
మ్యగ్నుల మిత్రంబులై,
సుధ్యానంబున బ్రహ్మతేజమును ద
త్మాత్మంపువ్య క్తిత్వమున్
మిధ్యాచింతలు మానుపట్టునను న
మ్మేళంబు లౌనట్టివై
సుధ్యానందకరంబులౌ నెవుడు న
చ్చో హైమశైలంబునన్. ౩౮

శా. సాయంకాలమునందుఁ బయిపయిని భా
స్వద్భానువుల్ పర్వ యా
త్రీయచ్ఛాయలఁ జిత్రవర్ణపటముల్
దీపింపఁగాఁ జేయుఁ బ్రా

లేయోర్వీధరశృంగ మేఘతతిఁ ద
ల్లీలాత్తవర్ణంబులన్
మాయంజల్వ విచిత్రరూపములు బ్ర
హ్మాం బిట్టులే యన్నటుల్. ౩౯

ఉ. రాత్రులయందు వ్యాఘ్రనిక
రంబులు సింహము లొక్కపెట్టునన్
గోత్రవిభేదకంబుగ న
కంఠితగర్జలు సల్పుచున్న నే
యాత్రము లేక బోధిగుహ
ప్రాంతము లొప్పఁ బ్రశాంతవృత్తిమై
సత్త్రిగుణస్వభావములు
దాకని యోగుల యాత్మలుంబలెన్. ౪౦

సీ. మింటికై యెగసిన మేఘసంఘాతంబు
ధూమ్యావితానంబు బోధిగుహకు
అడుగునఁ గన్పట్టు నంబుదవ్రాతంబు
ముఖ్యసోపానంబు బోధిగుహకు
గాలి, ద్వారమునొద్దఁ గదలు మేఘావళి
పోలుపారు పెందెఱ బోధిగుహకు
శిరసునఁ గనుపట్టు శరదంబు లభిషేక
పూర్ణకుంభంబులు బోధిగుహకు
గీ. హిమము వర్షించు మేఘసంఘము సుపుష్ప
చయ సమర్చన సేయు పూజరిగణంబు

గాఁగఁ దాపసులకు బోధికందరంబు
సంతతానందదాయియై వింతఁ గొలువు. ౪౧

సీ. ఎంతటిపుణ్యంబు నెట్లు చేసెనొ బోధి
గుహ యాహ నాధార మాకొండ యయ్యె
ఎంతటిసుకృతంబు నెఱిఁగి చేసెనొ బోధి
గుహ కీతరుల్ బంధుకూటమయ్యె
ఎంతటిశుభ కార్య మెట్లు చేసెనొ బోధి
గుహకు నీర్ఝరి యనుంగుఁ జెలి యయ్యె
ఎంతటితపము మున్నెట్లు చేసెనొ బోధి
గుహ కీస్థలము జనిక్షోణి యయ్యె

గీ. ఎంతటియదృష్టమో బోధప్రాంతమందు
సంచరించెడు నీజంతుసముదయంబు
నేమి చెప్పంగవలె మాయదృష్ట మంద్రు
భువనభూషణములు జేరి బోధిగుహను. ౪౨

చ. కపిలలుగోవు లచ్చటను
గానఁగవచ్చును మందమందనై
యపరిమితానురాగమున
సంతతిఁ గ్రేపుల నాకికొంచుఁ జే
వు పొదుగులన్ స్రవింపగను
బొంగుచు నుమ్మలు కామధేను వే
కృపనిట నిన్నిరూపులు ధ
రించి చరించెను నట్లు దోఁపఁగన్. ౪౩

ఉ. పేశలమైన రోమములు
పృథ్విని దాఁకఁగ తెల్లమాదిరిన్
లేశము శ్రాంతిలేక యవ
లీల గిరీంద్రము లెక్కు మేషముల్
పాశఁప్రవ్రేట్లు గాంచ కవి
బర్వేల మోయును గొండదారులన్
గ్లేశముఁ జెందు నొడలకు
క్షీరము లిచ్చును గోవులుంబలెన్. ౮౮

చ. ప్రకృతియె బంధు విచ్చుటను
బల్కినఁ బల్కక యున్నగాని యా
ప్రకృతియె మోదదాయకము
భావమునం దెటులున్న గాని త
త్ప్రకృతినిమగ్నులై తుదిని
ప్రాకృతవృత్తిని దాఁటి సాధకుల్
ప్రకృతివిహీనవస్తువము
భాసిలుచుందురు తత్త్వవేత్తలై. ౮౯

ఉ. బ్రహ్మమయంబు లాట లిట
బ్రహ్మమయంబులు పాట లీయెడన్
బ్రహ్మమయంబు కార్యములు
బ్రహ్మమయంబులు భావసంపదల్
బ్రహ్మమయంబు వృత్తు లిట
బ్రహ్మమయంబులు సర్వసంగముల్

బ్రహ్మమయుల్ మహామహులు
బ్రహ్మవిలీనత నందు రిచ్చట౯. ౪౬

శా. ఏనాఁ డిచ్చటి కేఁగుదెంచి గుహఁ దా
నీక్షించె బ్రహ్మర్షియా
జ్ఞానానందమహాత్ముఁ డీగుహను నే
నాఁ డుంచె బోధ్యాహ్వయం
బేనాఁ డిచ్చటఁ దన్మునీశ్వరుఁడు వ
ర్తించెన్ బరంబ్రహ్మమై
యానాఁడే చరితార్థ యయ్యె గుహ య
త్యంతంబు పూజార్హమై. ౪౭

శా. ఏసంకల్పముచేతఁ జేసెను తపం
బేకోరికల్ లేనివాఁ
డేసద్విగ్రహ మర్చ్చఁ జేసె నతఁ డెం
దేరూపమున్ లేనివాఁ
డేసమ్యగ్గుణప్రవృత్తి నుండె గుహ నెం
తే నిర్గుణుండైనవాఁ
డేసన్మోక్షము నాశ్రయించెనొ యతం
డే మోక్షమై యుండియున్. ౪౮

ఉ. ఏ లనుమాన మేన వచి
యింతును గల్గినమాట గట్టిగాఁ
జాలఁ దరింప లోకములు
జ్ఞానమునన్ బరమర్షి నిర్మల

శ్రీలఁ దనర్చు రూపమునఁ
జెన్నగుబోధిగుహాంతరంబు శ్రీ
యాలయమై యెసంగఁ గరు
ణాకృతి నిచ్చెను "బూర్ణసూత్రముల్." ౪౯

ఉ. ఆఁకనిస్వచ్ఛకీర్తులయి
యంతటఁ జిమ్ముచుఁ గప్పువాసనల్
శ్రీ తనరన్ దనర్చు బహు
రీతులఁ నొప్పెడు మల్లెపూలు బ్ర
స్ఫీతమనోహరాకృతుల
విశ్రుతమాధురిఁ జాటుచుండు వి
ఖ్యాతఫలావళుల్ బుషిహృ
దంతరసాధుమనోజ్ఞభావమున్. ౫౦

౪ బోధిగుహావరణము.

క. రెండు వనజ్యోత్స్నలు గా
పుండును ద్వారంబుచెంత నాజ్ఞితవృత్తిన్
నిండువికాసముతో డను
మండనములు గుహకు నగుచు మానితవృత్తిన్. ౫౧

గీ నిండుచీఁకటిరేల నీ రెండులతలు
వెన్నెలలుగాయు నట్టులు వెలుఁగుచుండ

మెండుకొను ప్రేమ నీగుహా యుండఁ జేరి
దండిగా నాడుచుండును గండుపులులు. ౫౨

ఆ. వె. సింగ మెలుఁగు లేడి సివ్వంగి తోడేలు
నెమలి పాము పిల్లి నిత్య మిచ్చ
మృగము లిటకు వచ్చి మెలఁగు యోగీశ్వరుం
డుంచు కరకపుండు నుదక మాను. ౫౩

క. సందెలరాగం బెనయుట
సిందూర ప్రభలఁ గలుగఁ జేయఁగ జ్యోత్స్నల్
పొందిక గంధర్వాదులు
డెందంబుల నలరుచున్ నటించెద రచటన్. ౫౪

శా. అతుల్ దన్నుతు భూషణావళులతో
హారిస్వరూపంబుతో
నక్షీణాగురుధూపవాసనలతో
నవ్యాహతభ్రూలతా
విక్షేపంబుల శోభితన్ మకరికా
విఖ్యాతపత్రాళితో
యక్షస్త్రీ లట సంచరింత్రు ప్రియభ
ర్త్రాసక్తచిత్తంబులన్. ౫౫

క. జంటలుగా గుహ్యకు లా
వెంటను గింపురుషు లిట్లు వేలుపు లెల్లన్
మంటిమి జన్మము ధన్యము
గంటిమి బోధిగుహా యటంచుం గావింత్రు నతుల్. ౫౬

ఉ. బోధిగుహామహత్వము సు
బోధవిశారదుండైన తత్త్వపో
నాధుమహత్వమో యిది య
నంతవికాస మొసంగు నోషధీ
సాధుమహత్వమో ప్రణవ
శబ్దనగాంగమహత్వ మొక్కొ వి
ద్యాధరసిద్ధసాధ్యసక
లామరసంఘ మిటఁ జరించెడున్. ౫౭

సీ. మేను మేనునఁ జేర్చి మృదువుగా నిమురుచు
నాదరించెడునట్లు లప్పు డప్పుడు
చెవిఁ జేరి నిక్కి నచ్చెంగువుగా గుహ్యంబుఁ
జెప్పి రంజించున ట్లొప్పు చోకటఁ
జెక్కిలిఁ దాకుచు జేరి ముద్దాడి స్వ
ప్రేమంబుఁ దివిరి చూపించునట్లు
శీర్షంబుఁ దాకుచు జనుకుచు హిమకణా
వలి నభిషేకంబు సలుపునట్లు

గీ. చిక్కుఁ బడపముల భక్తిని మ్రొక్కునట్లు
మించు దీవియ లట్టిట్టు మెఱయు జ్యోత్స్న
లామహాయోగి చనుదెంచి యాదరించి
చెంతఁ గూర్చున్న వేళ సత్యాంతరక్తి. ౫౮

మ. చిరుచేమంతులు మోముల హిమకణ
శ్రీమోద బాష్పంబు ల

బ్బరమై పర్వఁగ హేమకాంతు లెడరన్
బుష్పౌఘములన్ విచ్చి సా
దరపుంజూపులఁజూచి పుష్పాదుల గం
ధంబుఁ వెదఁజల్లు చి
ల్లరుదా స్వాగత మిచ్చు బోధిగుహ దా
యన్ వచ్చు సిద్ధాళికిన్. ౫౯

చ. దమనము లెల్ల వేళల ము
దంబునఁ బోలెను దావిఁ దాపసో
త్తమునకు ఘ్రాణతర్పణము
దా మొనరించుచునుండ నాత్మమో
దము గనుచుండుఁగాని యవి
తాకడు కందునోయంచు హింససే
యమిదె వ్రతంబుగాదె పర
మార్థవిదుండగు యోగిమాళికిన్. ౬౦

ఉ. తాలికిఁ గ్రిందుగా నెసఁగు
గడ్డిని జూడక త్రొక్కి యయ్యయో
కాలవశంబుగా నిటులు
గల్గెను హింస యటంచు దత్తృణం
బుఁ లలితంబుగా సరిది
పోమెదు మానులు మూఢచిత్త మ
ర్త్యాళియుఁబోలెఁ బూజ కని
యావడిఁ బుష్పములన్ గ్రసింతురే. ౬౧

ఉ. చెట్టునఁ బూవు చక్క విక
సింపగ మానస మంతనింపు నా
చెట్టునకున్ సుఖం బగును
జెన్కని వోనవె గాలిపోయెడున్
జెట్టుతనంబునన్ జగాలు
చెట్టులయంగము కన్నులారగ న్
న్నట్టులు చూడలేక పువ్వు
లక్కట పొట్టను బెట్టికొంద్రుగా ౬౨

గీ. ఓమహారాజ కనుగొనఁ మోము పఱపు
లివ్వి శయనింప మని యటు దృణము పరగు
ఋషులశయ్యకుఁ గొనవచ్చు నెంచుగద్దె
పచ్చగడ్డినిగని మునంపడఁగవలయు ౬౩

ఉ. ఆవరణప్రదేశ మిటు
లద్భుతమయ్యెడురీతి వృక్షసం
భావితదివ్యనందనము
భాతి విరాజిలు నీతిబాధలున్
గావిట యోగికిన్ జెలిమి
కాంద్రును దగ్గఱబంధువర్గమై
యావిమలంపుభూజములె
యాయనకున్ గలిగించు మోదమున్. ౬౪

౫. బోధిగుహాభ్యంతరము

గీ. బోధిగుహ, లోనఁ దక్కువపొడవు ; దాని
యెత్తు కొంచెము ; నిలుచుండ నిమ్ముగాదు
ఐహికసుఖార్థిభోగుల కద్ది తగదు
బాగు పద్మాసనస్థులౌ యోగులకును. ౬౫

చ. గుహాయన నేమొ భావమునఁ
గొందఱు తప్పుగాఁ దలంతు రా
గుహలను స్వేచ్ఛమై మనలు
కొంటకు నిష్టవిహారలీల
న్వహము నొనర్చుకొంటకు న
నర్హముటంచని యెత్తు రక్కటా
మహితవివేక మిట్లనెడు
మానవకోటికి నెప్డు గల్గునో. ౬౬

క. గునకర్థ మంధకారం
బును "హ" యన నాశకంబుపొందుట నీరం
దును నంధకారనాశక
మనితోచుంగా గుహాపదార్థం బరయున్. ౬౭

చ మహ ననుచుంద్రు కొందఱిటు
మానులమంచును ముక్కు మూయుచున్
గుహలను సోమరుల్ గలరు
కొంచక లోకులనింద సేయుచున్

విహితములైన కార్యములు
వీడుచునుంచును నంతెకాని త
న్మహిమముఁ దత్వముం గన న
మర్థులుగా నటువల్కు మానవుల్. ౬౮

ఉ. కర్మమె గొప్ప దండ్రు తమ
కర్మముచేతనె బ్రహ్మమందు స
న్నిర్మలవృత్తిమైఁ గలయు
నేర్తు మటందురు జ్ఞానయుక్తులన్
కర్మమె చేయువారమని
కాలులుఁ బల్కుదు రైనగాని త
న్మర్మ మెఱుంగ కూరక యె
మానులు చేరుదురా? గృహస్థులన్. ౬౯

ఉ. తత్వ మనంగ నేమొ సర
తత్వము లుండునో యెన్ని రూపులన్
దత్వ మెఱుంగ నేఁగదగు
ధర్మపథంబులు నెవ్వియో యెటుల్
తత్వము వేదశాస్త్రములఁ
దజ్జులు తెల్పిరో కానకుండ దు
స్తత్వము లన్యధర్మముల
సంగతిమై వచియింత్రు దుర్మతుల్. ౭౦

మ. భయమున్ గూర్చెడు నన్యధర్మములకే
ప్రాధాన్యముం జూపు చ

ధ్యయనంబున్ బొనరించి స్వీయ మగున
ధ్యానంబు పూర్ణంబుగా
నయ మొప్పన్ గగనేరనట్టి ప్రజ కాజ్ఞా
నంబె ప్రజ్ఞాపహో
దయమై వర్తిలు రెంటికిం జెడుదు రా
ముక్తుల్ సదావిష్టులై. 20

ఉ. వ్యాసశుకాదిసజ్జనులు
వల్లెన భారతీముఖ్యకావ్యముల్
భాసిలె లోకమందు మును
వాల్మికి యట్టిదె గాదె లోకసం
త్రాసకరాహ్వాసర్ధములు
దప్పక మాన్పగ శుంభగాడు లా
వాసము లాగుహాలిగద ;
వారికి లోపము సంభవించెనే ? 21

ఉ. స్వార్థపరుల్ సగర్వులును
శంకరు బల్కులను నల్పవాక్యముల్
వ్యర్థులు లోక లాగతినె
వాదము సేయుదు రల్పబుద్ధి మో
క్షార్థవివేకవంతులు స
మర్థులు తాపసు లేడ నల్పభా
వార్థవిలోలు లజ్ఞులగు
నట్టిరువీరలు నేడ నెన్నగన్. 23

ఉ. ఆదియనంతమై విమల
మై యఖిలాస్పదమై యనాద్యమై
మోదనురూపమై గుణవి
ముక్తమునై నిగమప్రదీప్తమై
భేదవిహీనమై యఖిల
విద్యకవిద్యకు మూలహేతువై
వాదవిదూరమై వెలుఁగు
బ్రహ్మ మఖండచిదాత్మభాసమై. ౭౮

శా. కా దవ్యక్తము నామహత్తనుననుం
గా దద్దహంకారమున్
గా దా బ్రహ్మము బుద్ధిగుణ మనమునున్
గా ; దద్దిచిత్తంబునన్
గా ; దేలీలను బంచసంఖ్యగల త
న్మాత్రల్ మహాభూతముల్
గా ; దానిర్తల మానసేంద్రియములున్
గా ; దస్య మన్నింటికిన్. ౭౯

ఉ. నాస్తియటంచుఁ బల్కుటకు
నయ్యది సాక్ష్యముఁ గాద యేరికిన్
నాస్తియటందు రెవ్వరటు
లాడెదు నాత్మ యొకండు లేనిచో
నాస్తియనంగ నెట్టులగు
నాత్మవిఘాతముగాదె నాస్తికా

నాస్తియటంచు, శత్రుగమ
నంతరంగా స్థిరవృత్తి నిల్వదే. ౨౬

ఉ. రజ్జున సర్పభావమును
రాజితభావను శుక్తి నెట్టుల
ట్లజ్జగమెల్ల భాసిలెడు
నేర్పడి బ్రహ్మమునం దవిద్యచేన్
సజ్జను లాయవిద్యయను
సంశయమునంబును జ్ఞానదీప్తిచే
సజ్జనసేవను బ్రహ్మము న
ముజ్వలతేజమునన్ గనంబడున్. ౨౭

ఉ. మాయను జన్మమృత్యుయుత
నస్థిరశరీరము గాంచి యంతటన్
మాయను దరింపలేక భవ
మగ్నులు సంతతదుఃఖపూరితుల్
మాయను భ్రాంతిసంయుతులు
మాంద్యమునన్ గృశియింత్రు మూఢులీ
హేయవిమోహసంసృతి దు
రేషణముల్ కడుబాధ సేయఁగన్. ౨౮

ఉ. సంభవవార్ధి నెల్లపుడు
నెందఱో మునుఁగుచు నున్నవారలై
యాధయదస్థితిన్ గనియు
హీనులు జీవితకాలమెల్ల మా

కేభయ మానవహిల్లదని
యెంచుచు వర్తిలుచుందు రెల్ల యా
హా! భవపాశబద్ధహృద
యస్థితు లక్కటా! యిట్టివేగదా. ౪౯

ఉ. నాలుఁగురీతులన్ జనము
నన్గల తత్త్వము తద్గుణాలచేఁ
గ్రాలును వేఱు వేఱుగను
కర్మము ధ్యానము జ్ఞానభక్తులై
కాలము దేశమున్ గని య
ఖండితవృత్తి సమగ్రసాధనం
బోలి నొనర్చు మానవుల
కున్నతఁపుంగతి నొందగా నగున్. ౫౦

ఉ. ఎల్లర కొక్కతత్త్వమును
నేకమె యోగమునంట కల్లయా
నుల్లమునన్ నిజార్థమగు
యోగముఁ బూనక యుండునట్టి వా
రెల్లరు గమ్యమున్ గనక
యే, పెడత్రోవనఁ బోవుపాంథులై,
పొల్లుగ నెన్నొజన్మములఁ
బూని వృథాశ్రము తాదురేగదా. ౫౧

మ. యమమున్ నియమము నాసనంబు మఱి ప్రా
ణాయామమున్ ధ్యాన ము

ద్యమ మొప్పన్ ధరియించి ధారణము ప్ర
త్యాహారమున్ గూడగన్
విమలంబైన సమాధినుండ గుహలే
విశ్వంబునం దర్హ్వముల్
భ్రమ నిండన్ గలుపంగ యోగముల నా
పత్తుల్ ఘటిల్లున్ జుమా. ౧౨

ఉ. వృత్తుల నన్నిఁటిన్ దఱిమి
రిత్తమనంబును గూడఁ బాసి య
త్యుత్తమరీతి నస్థితను
నూర్జితవృత్తిఁ ద్యజించి యద్వయా
యత్తముఁ జేసి యాత్మఁ గను
నబ్బురమానసుఁ బ్రహ్మ తానయై
యుత్తముఁడైన యోగి వెలుఁ
గొందెడు నల్పు లటుండ నేర్తురే. ౧౩

ఉ. ఏమి తరింపఁగాఁ దలఁతు
మిందుల నుండఁగఁ గాలమంచు ని
ష్కామతమైన ముముక్షు లగు
సత్పురుషాళికిఁ బత్యసిద్ధయం
బ్రామహితాస్త్రు లాదిమును
లద్భుతశక్తిని వేదరూపతన్
బ్రేమను సల్పి రీవిధము
వేమనయు బోధనుచే నెఱుంగనే. ౧౪

ఉ. తుచ్ఛసుఖంబులన్ దొఱఁగి
తూర్ణముగా నిలువీడి బంధముల్
స్వేచ్ఛను ద్రెంచి యోగమున
నీప్సితసాధనమున్ బొనర్పఁగా
నిచ్ఛగలట్టిమానవుల
కిద్ధర నద్రిగుహాళి శ్రేష్ఠమౌ
స్వచ్ఛనివాసముల్ మిగుల
సాహస మాగుహనింద సేయుటల్. ౮౫

శా. ఈసంసారపుబాధతోడ గృహమం
దేయుండి ముక్త్యర్థమై
యీసంబైనను జేయు దుర్ఘటము త
ద్విస్పష్టమా చిత్రముల్
కానంతల్ గనుదోచి వృద్ధిఁ గనుచున్
గారించు డెందంబు నం
తో సంతోషము భావశాంతి గుహలం
దుర్గ గల్గు నేకాంతతన్. ౮౬

ఉ. కంచె గలట్టిమొక్కకును
గల్గును సేమ మదుండ దేనియుఁ
గొంచిరు మేని రూపము మి
గుల్ గనకుండను మేయు జంతువుల్
మంచి గుహానివాస మొక
మర్త్యునియున్నతజీవనంబుకై

యంచితదక్షిణాంబు విష
    యావళి బారికిఁ దప్పుకొంటకున్. ౮౭

ఉ. కావున నేకతంబున స
    త్కారణభక్తిని నిశ్చలంబుగాఁ
బోవిడి లోకముఁ గుహాకుఁ
    బోయినవారిని నింద సేయగాఁ
బోవు టనర్థమే యగును
    బుణ్యతమంబగు మాతృభూమియం
దావిధమైన యోగమున
    నద్భుతశక్తులు భారతప్రజల్. ౮౮

మ. ఒకసంకల్పముతోడ నుండి జగమం
    దోంకారంభావంబుతో
సకలంబుం గనఁగల్గు లోకముల క
    ష్టంబుల్ స్వతేజంబునం
వికలంబుల్గ నొనర్చు సేను మిషుఁ ద
    ద్విఖ్యాతసద్వృత్తిచే
సకలంకుం డగు యోగివర్యుఁడు మహా
    సంచాత్రికుం డల్పుఁడే. ౮౯

చ. గురువరుఁ డిచ్చు నాపరము
    గోప్యమహాత్తరలక్ష్యభావమున్
గురుతుగ నొక్కచక్రమునఁ
    గూర్చి యచంచలభక్తియుక్తుఁడై

యురుదగు శక్తికుండలిని
యుద్భూతరీతి సహస్రపత్రమం
దు, రహిం వెలుంగఁగా నఘవి
దూరుఁడు తాపసి యుండుఁ దద్గుహన్. ౯౦

గీ. బోధిగుహ పుణ్యగుహయయి పొదలి యోగి
పుంగవాళికి నావాసముగఁ దనర్చి,
విశ్వమోక్షార్థకల్యాణవిభవమునకుఁ
గారణం బగు నాచంద్రతారకముగ. ౯౧

మానవోదంతము *

సీ. శ్రీవత్సలాంఛనాశ్రితరక్షకుండు స
కలచరాచరవిశ్వకారణుండు
పరమాత్ముఁ డుత్కటప్రళయపాథోధిని
వటపత్రశాయియై బాలులీల
కుడిపదాంగుష్ఠంబుఁ గుడుచుకొనుచు నుండ
నబ్జాలు నాభితోయజమునందు
జనియించి శారదాసహితుఁడై విధి వేద
మంత్రరాజములఁ జిన్మయునిఁ బొగడి

గీ. దేవ! భవదీయమైన యాదేశములను
దివ్యసంకల్ప! ఘటియింతుఁ దెల్పు మన ని
ఖిలచరాచరరూపసంకీర్ణజగము
సృష్టి సేయంగఁ బరుఁ డాజ్ఞ సేసె నంత. ౧

సీ. మొదలఁ బ్రళయమహాంబుధుల నింకించి త
ద్బ్రహ్మాండభాండంబు బయలు వఱచి
మిట్టపల్లంబులు మేరలు తెలియఁ జే
సి గిరుల నదుల విశేషముగను

---

* ఇందు నన్నయభట్టారకునియతిప్రాసనియమముల ననుసరించి పదునాలుగువిధము లగుసీసపద్యములు గలవు.

నిర్మించి తరులతానివహంబుతో మృగ
పక్షికీటంబు లపారజాతు
లగునట్లుఁ గల్పించి యఖిలసురాసుర
యక్షగంధర్వాద్యనంతసృష్టి
ఆ. యందు మనుజలోక మమరు చాతుర్వర్ణ్య
సహితముగను గూర్చి విహితవృత్తి
నాల్గుభాగములయేండ్లు నరులకు నాయువుఁ
గలుగు నట్లు చేసె సలుప నియతి.
సీ. మానవుల్ విజ్ఞానమానసధనుల్ నిరం
తరసుఖమున మున్గి తమమనముల
నాలోచనంబు లత్యంతంబు సేసి రి
య్యది యేమికర్త మియ్యజుఁడు మనకు
నల్ప దేండ్లాయు వనాలోచితముగఁ జే
సెను మృగవిహగాదిజీవులకును
నెక్కుడాయువు నిచ్చె నిది యేటి యన్యాయ
మకట! యిట్లేల యొదు లరుగు నిద్ర
తే. నరుగు శిశుతను పదియు బరుగు ముదిమి
భోగభాగ్యంబు లేక నేడ పుణ్య మేడ
విద్దియలు నేడ ముచ్చటల్ సుద్దు లేడ
మోన మయ్యెను మనకు మోమోట మేల.
సీ. వేదవేదాంగాదివిద్దియ లెట్టులు
వేదాంతసారసంవిత్తి యెట్లు

భావజభవభోగబంధసౌఖ్యం బెట్లు
పుత్త్రికాపుత్త్రసమ్మోద మెట్లు
యజనాదిషట్కర్మ లాచరించుట యెట్లు
సంసారమునుఁ దరింపఁ జాలు టెట్లు
సభలు సిద్ధాంతముల్ సరసకావ్యము లెట్లు
ఇహలౌకికకల్యాణసంపద లవెట్లు
ఆ. మఱియు యోగవిద్య నెఱుఁగుట యెట్టులు
వననివాసమునను మనుట యెట్లు
పరమయోగ్యమైన నరజీవనంబు ని
ష్ఫలత నొందె నకట! నలువనియతి. ౪
సీ. కష్ట మియ్యది యని గాసిలి జనములు
నవసి యూరట మొంది వివశు లగుచుఁ
దూలుచుఁ బొక్కుచు మొఱ్ఱిడి చిక్కుచుఁ
బొగులుచు నందఱి నగ మగుచును
నశ్రుపూరంబుల నంశుకప్రాంతంబు
తడియంగఁ జెవులను గడియలు బడ
బ్రహ్మఁ జేరంగఁ బోయి ప్రాఁబల్కులను వాని
నతిమనోహరముగా స్తుతి యొనర్చి
తే. మెచ్చఁజేసియు దేవ! యమేయగుణుఁడ!
వంత గలిగెను నలువదివత్సరంబు
లల్ప మగునాయు విచ్చుట నకట! మమ్ముఁ
గావు పూర్ణాయువు నొసంగి కమలగర్భ! ౫

సీ. విధి యాలకించి యెవ్విధి వీరిఁ దృష్టుల
గావింతు వీరలు భావిసృష్టి
కాధారభూతు లకారణంబుగ వీరిఁ
ద్రోసిపుచ్చుట చాలదోస మనుచుఁ
జింతించి, యుండుఁడు శిష్టులంబ మీకోర్కెఁ
దీర్తు నను దృష్టిని గూర్తు మీకు
నాసృష్టియం దగ్రనందనుల్ మీరలు
మిమ్ముఁ గాచిన నాకు సమ్మతంబె

ఆ. యనుచు వాయసముల నవ్వాడ రప్పించి
గారవించి సుఖులె మీర లనుచు
క్షేమ మరసి వాని చెవిలోన బుజ్జగం
బొప్ప నరులఁ గూర్చి చెప్పఁ దొడఁగె. ౬

సీ. వినుఁడు వాయసము లపితథవృత్తిని నేను
సృష్టిఁ జేసితి నందు శిష్టులైన
మానవు లరయ ననూనసత్త్వాంచితుల్
నలువదేండ్లాయువులనఁ దృష్టి
నందక వర్షంబు లధిక మర్థింప మీ
మ్మిందు రావించితి ముందు వేయి
వత్సరంబుల మీరు వలచిన ట్లిచ్చితి
నం దిర్వదేండ్ల నవంగ మీర

తే. లిందు వీరికి నయను వే యొంగుమాట
లాడఁ జన దిష్టదేముని యందురేని

వేయిహాయనములు మీకుఁ గాదు ధాత్రు
కష్ట; మం దిర్వ దఱిగినఁ గాదె మేలు. ౭

సీ. వెనుకటికల్పంబు విలసిల్లి నప్పుడు
పాపభూయిష్ఠానుతాపరహిత
జీవనంబులచే విశేషమగు ప్రారబ్ధ
మనుభవింపఁగ నిష్ట మనుగడకును
దావల మైతిరి ధర నొక్క కష్టంపు
దినము తోఁచును వేయి దినము లట్లు
సుఖజీవనం బైనదో యుగం బైన తె
త్తఱము పోఁగెను నొక్క క్షణము వోలె

ఆ. కనుకఁ జింతవీడి ఘనమని యెంచక
యీయ వలయు నన్న హాయనములు
సమ్మతించి యొకవరమ్మును బ్రార్థించి
ధాత తోడ ననె వినీతవృత్తి. ౮

సీ. దేవదేవ! వినుము నీవ సర్వాత్ముండ
వీవుఁ బల్కినయట్లు లిత్తు మిర్వ
దేండ్లు, నరుల్ నల్వదేండ్లు నిండినవెన్క
మా యాయువునుబూని మనినయట్లు
మాలక్షణంబులఁ బోలి చరించెదు
నట్టులు సేయు, మా కంతె చాలు
నని యేఁగ, మనుజులకును వాయసంబుల
యాయువు నిర్వదేండ్లవిహతముగ

గీ. నిచ్చి తోడనె చత్వార మిచ్చి యిట్టు
నట్టుఁ జూచుట బెదరుచూ పన్యరీతి
హీనదృష్టియు గౌరవహీనవృత్తి
కాయశోషణాదికములు గలుగఁ జేసె. ౯

సీ. మోదంబుతోడను ఖేదంబుఁ బెనఁగొన
మానవుల్ ధాత సన్మానమునకు
మెచ్చియు మెచ్చక యిచ్చవచ్చినరీతి
గుసగుసల్ వోయిరి కొంద ఱందు
మన కర్వదేఁడులే ఘనముని యిచ్చె నీ
యర్వది యేమూల కగును జూడ
నడుగుఁ డింకను బ్రహ్మ, నడిగిన పోయిన
నమ్మయుఁ బెట్టకుండ నెసి మాట
ఆ. వినరె మీర లనిన వినుతించి యొల్లరో
యనఘ! చాలు దాయు నని వచింపఁ
గోపపడక తీర్చుకోరె నాతఁడు వాంఛ
నోపినంతవట్టు శాప మిడక. ౧౦

సీ. కానలోపల నొక్కకోనలో నున్నట్టి
ఘనతరోలూకసంఘంబుఁ బిలిచి
మానవుల్ గోరినదాని నెఱింగించి
కాకు లిచ్చిన యీఁగి క్రమముఁ దెలిపి
వేయేండ్లయాయువు గా యొంకటిరి మీర
లద్దాన నిరువదిహాయనముల

నిం డటం మగ నూబసింపు నాదేశింప
విధి యాజ్ఞగాడ ను వెఱవు లేక

సీ. ఓమహాత్ముఁడ! యిటు దుమే నోర్చి వీర
లన్నయ ట్లిర్వ దేండ్లు మాయాయువందు
నైన వారికి మే మిక నాయువునకుఁ
దగినచిహ్నంబులను వారు దాల్పఁగలయు. ౧౧

సీ. అని చెప్పినంతఁ దద్వినయసంభాషణం
బును మెచ్చియును ఘూకములకు వరము
లొసఁగి వీడ్కొల్పి, యే నొసఁగితి నరుల కా
యువు నర్వదికిఁ బై మఱొక్క యిర్వ
దట్టి యిర్వదేండ్ల బిట్టు నగచుచును
గుడ్లగూబలపోల్కి గూఢవృత్తి
నెవరి నెదురలేక వివశులై యేకరీ
తిగ హీనదృష్టితోఁ దేరిచూడ

తే. నైన బదులువల్క నైనను జంకుచు
నుమ్మటంచు మూల్గుచుఁ దేహ
బలము లేక మూలపలనను గూర్చుంట
తగినచిహ్న మనియె నగియు బ్రహ్మ. ౧౨

సీ. ఇంతట నూరక చింతలన్నియుఁ బాసి
పోరయ్య మానవులార యనఁగ
ధాత వాక్యంబున వీతసంతోషులై
పోవఁ జూచియుఁ దనివోవ కునికి

మును చేసి నట్టి యాయమునాగడ నన్నవి
యేడుల దుర్గతుల్ చూడఁ గల్గి
యును వాయసంబులయును ఘూకతతులయు
లకుణా లివియని వీక్ష సేసి

గీ. పూర్వకర్మంపు బ్రేరణమునను గోరి
రిమ్ము మఱి యిర్వదేండ్లు మాహితముఁ గోరి
యాయు వినఁ బాలు నో ధాత యని వచింపఁ
దృష్టిహీనులఁ జూచియుఁ దీవ్రదృష్టి. ౧౩

సీ. నట్టేటఁ ద్రోసిన నట్టి దోసము లేదు
నరుల కిం కేటులు వరము లిమ్ము
వినువక కినియక కసరక కోర్కెలు
నిచ్చితి వానికే మెచ్చు లేదు
తృప్తిఁ జెందని వాఁడు సప్తసంఖ్యాకంబు
లగు ద్వీపములఁ జక్కనగును తెలుప
నియ్యాడె పరమాయు వియ్యురగంబులఁ
బిల్చి యిర్వది యిత్తు నిల్చు నాకు

ఆ. ననియు సర్పములను నాహ్వాన మొనరించి
చెప్పు,నిర్వదీయ నొప్ప నవ్వి
యేండ్ల నట్లె వయసు నిచ్చు చోఁ దముచిహ్న
ములను నరులు దాల్పవలయు ననుచు. ౧౪

సీ. అదియె కారణ మెనుబది నిందుసంతనె
నరులకుఁ జిహ్నంబు లరుదు గాఁగ

పాపభేదులు పోలెఁ గోపించుచును గాలు
 నేతులు లేమియు భీతిఁ గొట్టు
ముదుసలితనంబు విపరీతిఁ జర్మంబు
 ప్రేలుట నిగనిగ లోలిఁ గనుట
నేత్రంబు లున్నను శ్రోత్రము ల్లేకుంట
 శ్రోత్రంబు లున్న నో నేత్రహీన
గీ. జీవనంబున కొంతైకిఁ దావులేమి
 కానికష్టంబు లందందఁ గల్గి చెడుట
 శోషణంబు బంధ వెలిపించు వేషమొప్పు
 గర్హ్యజీవన లంబు వసిష్ఠ గాములగుట. ౧౫
సీ. అట్టి లింకను లలు మాసంబు తేల మీఁ
 దింద్లిగ జనియు నిజాచేద్ధ ప్రతుకా
మత్సరంబులు మాని సత్యవాసంబు
 దోడను బొందుఁడీ కూడ నసక
యని ధాత చెప్పఁగ విని యుర్వ దేవులు
 గోసి తెచ్చు కొంటమి తీనఁగి పలదె
నల్వ దేఁడులు దాట నిల్విడి స్వర్గంబుఁ
 జెందునాత్తఁడు ధన్యుఁ డెంచు వృష్ణ
ఆ. దశను శత్రులైన నశపడఁ గూడ దం
 చనుచు నేగి రాదిమునుజు లిట్టి
 దాని వినినఁ జదువ మాఘమాహాత్మ్యంబు
 మిగుల శుభము లెసఁగుఁ గనఁ బాయు. ౧౬

యోగిని

చ. ఒకఁడను బంధు లింటను మ
హోత్సవమున్ గన నూరి కేగుచున్
శకట మొకండు మార్గమునఁ
జాగుచు నుండగఁ బూర్వమిత్రుఁ డం
దొకరుఁడు బాలు నొక్కని న
నూహ్యరుజాతురుఁ దాను నవ్వయున్
వికలమనస్కులై కొనుచు
వేగమె పోవుటఁ గాంచి యంతటన్. ౧

ఉ. ఆతనిఁ జూచి నే నపుడె
"యచ్యుతుఁడా యెటఁ బోవుచుంటి వెం
తో తడవయ్యె నిన్నుఁ గని
తోడుల కందఱికిన్ శుభంబె గా,
భీతిలిన ట్లొకించుక గ
భీరత వాసి నటుంటి వేమి ? నీ
పీతటి నిట్లు లుండుటకు
హేతు వదెయ్యది ? పీరలెవ్వరో ?" ౨

చ. అన నను బోల్చి యాతఁ డను
నద్భుతమున్ ముదమున్ దలిర్ప "నో
యనుఁగువయస్య ! యింతపుడె
యల్ల బడిన్ నినుఁ గంట నేర్చుచున్

విను పదియేడులయి మానము
వేర్పడినన్ బదినూర్ల సోండ్లటుల్
మనసునఁ దోచు నాకు శుభ
మా గృహమందలి యెల్లవారికిఁ?" ౩

ఉ. పాప మదేమొ దాశరథి
బాలకుమారుఁడు వీఁడు బుద్ధిసం
దీపితుఁ డౌచు విద్దెలను
దెల్విని దేటను నేర్చుచుండ నే
పాపఁపురోగమో సుఖముఁ
బాడొనరించెను సంధి పుట్టి సం
తాపముఁ జెంద వీని నిజ
ధామముఁ జేరుపఁ గొంచుఁ బోయెదన్. ౪

క. ఈముదుసలి యీబాలుని
వేమఱుఁ గనుపెట్టియుండి వివిధపదార్థ
స్తోమంబుల నిడి పెంచెను
నే మఱక, దురంతదుఃఖ మెట్లోర్చు నొకో. ౫

ఉ. బాలునితల్లి చిన్నపుడె
పడ్డది మృత్యువుకోరఁ దల్లి కాఁ
బోలు నటంచు నెల్లజన
ముల్ భ్రమఁ జెందెడురీతిఁ బెంచు గో
రాల భరించుచున్ గనిక
రంబున సాదరపూర్ణచిత్తయై

యీ లలనామణిన్ దెలియు
మీతనికిన్ దలితల్లిగా సఖా. ౬

ఉ. అన్న! విరాన గమ్ము సుఖ
మా? మఱి యెక్కడ నుండి యింతసే
పెన్నగరాక చిక్కితి విం
కేమియు చింతలు లేవుగాదె! యూం
కొన్నది బొజ్జ లెప్పుడే
కొందువు పాలును బువ్వయుంచు ని
చిన్నికుమారునిన్ గని ప
చించును జేరిచి యువ్వ కౌంగిటన్. ౭

ఉ. ఎన్నడుం గావు పట్టి యుటు
లేటికి యీగతి నున్న వాండ వం
చెన్నియొ రీతులన్ వడసి
యింగువ జీరయో నా మిం కేమొ యూ
పన్నిం జూచి మందాల న
పారిక్షపన్ డిసిపించు మింసు న
త్యున్నత మైన యవ్వనియు
కొంచు లిం కన్వరు నాటి రాజుగా. ౮

ఉ. పిన్నదిగాం దలంచుకొను
బిడ్డను పేదతికంబునందు నా
పిన్నను బ్రోవ కన్నపిన
పెద్దలకాళుల గద్దులన్ స్పృశిం

చ॥ సదయశీల బాలకుని
శోక మడంచును సౌఖ్య మిచ్చి సం
పన్నుని సేయు విద్దియలు
షట్కాలడంగను జేయు నిత్యమున్. ౯

ఉ. ప్రోన్నతిఁ జెందు బాలకుఁడు
పుణ్యములన్ ఫలియించు జ్ఞానసం
పన్నుఁ డగున్ సుదీయ మగు
ప్రాణము సాత్త్వికమై తరించు నా
పన్నశరణ్య వేమగుణు
బాలునిఁ బ్రోవ నహర్నిశంబు మా
యన్నయశంబె నూతనమని
మూశల నుంచును నంచుఁ బల్కెడున్. ౧౦

ఉ. ఎన్నికఁ గన్న [illegible] గుపి స
భీష్మితముల్ నెఱవేఱె నట్లు బల్
మన్ననఁ జెందినట్లు లగ
మానసము లన్నియుఁ బాసినట్లు పి
ద్వన్నతి నైన యట్లు ఘన
తారక మానము నందినట్లు తా
నెన్నడు, నప్పు బాలకు ను
ఛేద్యలు పూర్ణమగుచు వేళలకా. ౧౧

శా. అంచుండన్ జ్ఞానసంధ హేమ్నుటనా హా
హాకారముల్ సేయుచున్

బంచల్ చింపుచుఁ దిట్లు తిట్టుచును నా
బాలుండు "రారో మిమున్
నంచిన్ దూరిచి బంగిఁ జేసెద నిదే
సత్త్వైకభీముండ నే"
నంచున్ దూఁకెను బండి నుండి యపు డే
నాబిడ్డపైఁ బ్రేమచేన్. ౧౨

ఉ. సాయముఁ జేసి బండి నిడి
చట్టలు దగ్గఱ బండిపట్టికున్
బాయని యట్లు గట్టి వెడ
పాటలు పాడకు నోరు మూయు మ
బ్బాయని మందలించి యిఁక
భద్ర మటంచును మిత్రుతోడ నేఁ
బోయెద నయ్య మిత్ర సెల
వున్ గొనినా విని యవ్వ యిట్లనున్. ౧౩

ఉ. "ఓయి మహానుభావ! నిలు
మొక్కటిఁ గోరెదఁ జెప్పి యేగుమా
నాయనుఁగున్న సుంగితిఁ డ
నామయుఁ డయ్యెడు మార్గమేది తం
డ్రీ! యిటువంటిరోగముల
నెక్కడ నైనను జూచి యుంటివా?
నాయెద చల్లఁగాఁ దెలుపు
నామనమందు మనంగఁ జయ్యనన్. ౧౪

ఉ. ఈపసికూనకై వారి వా
రీ! యిడుకొంటిని నాదు ప్రాణముల్
ప్రాపితఁ డంచు నెంచితిని
భాగ్య మదెట్టులు గాఁగ నున్నదో
శాపము పెట్టినట్టు లిటు
సంభవ మయ్యెను పాడురోగ మీ
తేఁపకుఁ గోలుకోనియెడఁ
దీఱుదు నూఁతనో గోఁతనో తుదిన్ ౧౫

శా. ఈ రీతిం బరితాప మందుచుఁ గరం
బీరెల్గుతో నవ్వ నా
తో తెప్పార్పక చూచి పల్కఁ గని తో
డ్తోడన్ భయం బందితిన్
బీరా తెచ్చుట కేఁగెనో కడుదిగుల్
జేపట్టె నాయుల్ల మం
దారాత్రిన్ గల లేమి వచ్చెడునో యం
చైనన్ ధృతిం బూనితిన్. ౧౬

ఉ. ఆశ యదెట్టిదో నరుల
నందనిమ్రాకులఁ బండ్లు గోయఁగాఁ
బాశము వైచి లాగు, నది
వారిని మున్గిన వాని నక్కటా
లేశము గడ్డి పోచఁ గొని
లేవఁ దలంపిడు, దప్పిఁ దీర్ప నా

పోశన మెండమావుల ర
యంబున జేయఁగ నూహఁ గొల్పెడున్. ౧౭

క. ముదుతలుగల మోమును దన
బుడుతకునై భీకరముగ ముడిచి యమునకున్
జడుతునె నే నను నీయమ
పడఁతులు సాహసిక లనుచుఁ బల్కరె ప్రాజ్ఞుల్. ౧౮

మ. అని చింతించియు నిట్లు బల్కితిని నే
"నమ్మా దిగుల్ సెందఁగా
ఘనమా యియ్యది గోటఁ దీఁతు గదా
గన్గొమె ప్రాణాలపై
ననుమానంబును గొల్పుజాడ్యములు వే
లం దిద్ది యేమాత్రమా
వినుమా! నాటికినాఁడు తగ్గు నిది సా
ధ్వీ నమ్ము నామాటలన్ ౧౯

చ. అన విని యవ్వ యిట్లను మ
హామతి నీవు వచించినట్లు గా
గనుదునె యంత భాగ్యము న
ఘంబులు దీఱఁగ వంత లన్నియున్
జనునటు పల్కినాఁడవు స్వ
సంతతి వర్ధిల వేయివత్సరాల్
మనగదవయ్య పుట్టుదు సు
మా ఋణ మీఁగఁగ నీదుకడ్పునన్. ౨౦

క. అని ముదుసలి యనుచుండఁగఁ
గనుఁగొని మిత్రుఁడు సెలవుఁ గైకొని యేగన్
జనియెను శకటము నే నొకఁ
డనె నిల్చితి విస్మయం బెసందన్ గడున్. ౨౧

చ. ముదుసలి చూపుచుండిన య
మోఘపుఁబ్రేమము మోహ మంచుఁ ద
న్మృదుతరచిత్తవృత్తియె యు
రిష్టపుఁ జంచలభావ మంచు మం
చిగ యను నేమరాని వ
చింతురు పామరు లైన వార లా
యానన దదంతరంగగత
మా పరమోన్నతభావ మెంచకే. ౨౨

ఉ. బాలునిజీవమే తనదు
భావమునందుఁ దదేకవృత్తితోఁ
గాలము దేశమున్ గనుఁ
గన్గనిరీతిని నిల్పి ఖేదమున్
బాలుపడంగ నీక హృద
వారణఁ జేసియు భ్రాంతి నవ్వయా
పోలికఁ గర్మయోగమును
బూనిన డించును నూహ సేసెదన్. ౨౩

ఉ. తల్లియొ తండ్రియో హితులో
తాతయొ యవ్వయొ మేనమామయో

పిల్లల సాఁకు చోపికను
విష్ణునికార్యము నిర్వహింపఁగా
నొల్లనిచో జగంబునను
నూర్జితవృత్తిని వృద్ధి గల్గునే
పల్లవపత్రపుష్పములు
పాదప మందునె పెంచ కుండినన్. ౨౮

క. బ్రహ్మోపాసక యోగియు
బ్రహ్మార్పితచిత్తవృత్తి భక్తవరుండున్
బ్రహ్మవిచారజ్ఞానియు
బ్రహ్మాసక్తాత్మ యవ్వపాటియె యందున్. ౨౯

సహనము

(లార్డు వాలన్షియాచరిత్రనుండి గ్రహింపఁబడినది.)

శా. శ్రీరంజిల్ల దిగంతకీర్తియుతుఁడై
శృంగారధామం బనన్
పేరుం గాంచుసిరంగపట్టణమునన్
విఖ్యాతకర్ణాటరా,
డ్వ్యారూఢుండగు హైదరాలిసుఽధా
ణాంకున్ బ్రశంసింపఁగా
నేరన్ జాలునె ధాతయైన యతనిన్
నిర్మించువాఁ డేనియున్. ౧

చ. ఒకపరి రంగపట్టణాన
మున్నతమాధవగేహమందునన్
బ్రకటముగాఁగ హిందువులు
వచ్చె నివే తిరునాళ్ల టంచుఁ గో
రిక లిగురొత్తఁ బూర్వమగు
గీతిని నుత్సవము ల్ఘటించి నే
నకుఁ జనుదెంచినట్టి బహు
భక్తజనంబులు గూడఁ దోఁగరాన్. ౨

ఉ. శ్రీలలనామణిన్ వారినిఁ
జిత్రవిభూషణవస్త్రగంధతాం,

బాలసితాభ్రకంకుమను
పుష్పవినిర్మితమంజుదామపూ
జాలలితంబుఁగాఁగ బహు
చామరదండసితాతపత్రముల్
బోలఁగఁ దాల్చి హేమమయ
పుష్యరథంబున నూరి చేఁగఁగన్. ౩

మ. కదలింపంగ నిఁకేమి చెప్పుదును ద
త్కంజాక్షునద్దివ్యభవం
బెదురన్ మ్రొక్కెడువారు హారతులు పం
డ్లీయంగ నేతెంచువా
రుఁ దగన్ గీర్తనఁ జేయువారును నటుల్
కోదోంతరం బంతటన్,
మృదువాద్యంబుల నింపువారు నగుడున్
నిస్తుల్యమై యొప్పెనన్. ౪

చ. ఇటువలె వీథులన్ జనుచు
నెచ్చట నాగక యుత్సవంబు నా
డట నొకచోటఁ దుర్కులకు
ధర్మగురుండగు "పీరుజడ్డ" యన్
గటికసియింటిముందు చన
గానతఁ దుర్గుఁడు విగ్రహంబులన్
బటుగతి పర్చ నేసెను న
వాచ్యుల దండన సేతునం చొగిన్. ౫

స్ర. ప్రేక్షచ్ఛాత్రుల్సహా
బెగురుచుఁ జనుదేఁ బిట్టుగా నార్చి చంచ
ద్వేషాగ్ని దీప్త
ల్బెలుచఁగఁ జేయుచున్ భీమగండంబులున్ రాల్
కాక్షేయంబుల్ గదాదుల్ [హంబున్
ల్కగములఁ గొంపియున్ గ్రౌర్య మొప్పన్ మ
ద్రక్షోభం బొంపుట్టుల్
పరివారవిధులకా బా డొనర్పంగ నంతన్. ౬

ఉ. ఉత్సవ మంతయున్ జెడియె
నద్భుతమై కెలు "పీకజడ్డ" యన్
గుత్సితవస్త్రబు
ఘోరమి డంచును హైనరాలికిన్
వత్సలుఁడై సనానికి స
వారితపద్ధతి హైంస వావళుల్
తత్సముఖంబునన్ దెలుపఁ
దా విని చింతిలి యోంతఁ డిట్లనున్. ౭

శా. "ఏమీ! యూంతఁడు నింతఁ జేసెన కదన్
హేయంబుగా నంతిలో
మీమానం బెటుపోయె పూరుషులె కా
మీ రెల్లరున్ బారిపోన్
నామాన్యుండగు వీరటంచు జడియం
గఁబోల దిప్పట్లు రేఁ

పే మీ రందఱు నుత్సవంబుగొని యా
వీరున్ వధిఁ గెల్వఁడీ. ౮

చ. అనువచనంబుతో హృదయ
మం దుదయించిన ధైర్యసంపదన్
మునువలెఁగాక యాయుధస
మూహముతోఁ గడునుద్యతుల్ వెసన్
బనివడి యుత్సవంబుఁగొని
వచ్చిరి హైందవు లట్టివీరు నిం
టిని గడువంగఁ బోవఁగ స
డిన్ గని యాతఁడు నిశ్చితాత్ముఁడై. ౯

మ. వినుఁడీ శిష్యులు కాఫరు ల్గరఁగఁగా
విచ్ఛేసినా ర్బుద్ధిలే
కనుమానం బిఁక నేల నాశనముగా
ఖండింపు 'డల్లాఖుదా'
యనుచున్ విగ్రహపూజ సేటనె ముగిం
పౌ లోకమం దన్నిటుల్
చనఁ జేయంగ నటంచనఁగఁ గుపితు
లర్జించి వారందఱున్. ౧౦

మ. స్ర. గరువంబు ల్మీర దూకన్
గని హరిభజనల్ గట్టిగాఁ జేసి హిందూ
వరు లెల్లన్ తీక్ష్ణఖడ్గ
ప్రముఖబహువిధప్రౌఢఘోరాంబులన్ వే

మరు వీరున్ వానిశిష్యుల్
మరణభయసము న్మత్తులై పాఱిపోవన్
దరుమంగన్ విష్ణుసేవ
ల్తదుపరిని౯ బ్రమోదంబు నిండంగ౯ జెల్లెన్. ౧౧

చ. ఉసురులు మేన నుండి యును
నూరక చచ్చినవాఁడువోలెఁ దా
వసురుసురై యొడల్ రుధిర
మంకట నిండఁగఁ దూలి యయ్యయో
దెస యిఁక యేది నా కనుచు
దీనముఖంబున నశ్రుధారలు౯
విసవిసఁజార హైదరుని
వీఁటికి నేగియు వీరుఁ డిట్లను౯. ౧౨

క. హిందువు లందఱు నత్స్వచ
మందు నను౯ శిష్యసంఘమంతటి జీవం
బుం దోఁచుగఁ గొట్టిరయయయో !
యిందర్వాల శిక్షసేసి యేలుము నన్నున్. ౧౩

క. అంటయె తడవుగ హైదరు
“గంటిని నేరం బిఁకేమి గావలె మీకున్
గంటిరి యర్వాఫలంబుల్
వింటిని మీ చరిత మెల్ల వీనులు మెచ్చన్.” ౧౪

చ. అనుటయు “ పీరుజడ్డ ” విను
హైదరలీసురధాణశేఖరా

మనది మహమ్మదీయమత
మార్గము విగ్రహాపూజ లేని దీ
జననుత రాజ్యమున్ మతము
చాయన వర్తిల నొప్పు నీవురున్
ఘనుఁడ మహమ్మదీయముగఁ
గ్రాలెడు రాజ్యఁపుఁ జక్రవర్తివిన్. ౧౫

ఉ. అం చిటుపల్కు "పీరు" కయి
హైదరు గిట్టున మల్లి తీవ్రతఁ
గాంచుచుఁ బల్కె నేరివచ
నం బిది? రాజ్యము మహ్మదీయమే
యంచును నేను దానికి న
రాధిపుఁడంచు వచించినాఁడ నే
యించుక యైన? యిట్టివిధ
మెన్నఁ డెఱుంగను మాను వంచనల్. ౧౬

ఉ. వంతను మాని యేగు మన
వాక్కుఁ గవల్పఁగ లేక యొంటరిఁ
వింతలు వాదము తెలిపి
"పీరును" నాతని బుద్ధిఁ ద్రిప్పఁగా
నింతయుఁ జేతగాక సుమ
హీవిభుపైఁ గలకోపభావతన్
బంతముఁ బూని యేగెను ని
వాసముఁ జేయఁగ "అరకాటునన్."

శా. ఆరాట్పట్టణమందు నెక్కడ సుఖం
బావంతయున్ గానకే
తర్కించెంతయుఁ జేసి తుష్ట్రితుదకున్
దా నేగె మైసూరికిన్
కర్ణాటంబుం డిగఁ డంచు హైదరు బహి
ష్కారంబుఁ జేయింపఁగాఁ
గోర్కుల్లానియు "పీరు" చెన్నపురిలోఁ
గోల్పోయె జీవంబులన్. ౧౫

పెద్దమఱ్ఱి*

వృక్షమా! నీవు పుడమిని వీడి తరయ్యో!
పాడుపెనుగాలి యెందుండివచ్చె నీకు?
ఎన్నియెన్నియొ జన్మంబు లెత్తితివొ త్రి
సుంతవైనను మనమున శాంతిలేక
భవజలధివీచీడోలికా భ్రాంతినుండి
విశ్రమమ్ముఁ జెందఁ గోరియు వృక్ష మైతి
వేమహామహుఁడోగాని యింతకంత
బీజమును నాటెనో లేక సాజమైన
గుణముచేతను బండుఁ గొని తినియును
విత్తనము రాల్చె నేద్విజసత్తమంబో
పుట్టి పెరిగియు నాదిని పుడమిఖండ
ములను గడచియు మేఘములను గడచి
ఏచి నింగికి నెగసియు నెల్లదిశలఁ
గడకుఁ జిమ్ముచు శాఖలు వెడలుచుండ
నూడ లెల్లెడఁ దించియుఁ జూడఁజూడఁ
ప్రళయతాండవమందున బాహువితతి
లోకముల నాక్రమించునాలోచనమునఁ

* ఇది కీ|| శే|| నామిత్రులు శివపురపు నాగవీరయ్య ఎం. ఏ. గారి ప్రోత్సాహమున మొట్టమొదటఁ బ్రకటించితిని.

క్రూరముగఁ జూచు మారటరుద్రుభంగి
బలి నణంపఁగ బ్రహ్మాండభాండ మెల్లఁ
బొనములఁ బెంచు నామనస్వామి రీతి
భయముఁ గల్పించుచుండియుఁ బ్రాణిరక్ష
ణమున నేనుఱకెండ శరణంబ వగుచు
ముందు గర్జించియును వృష్టిమోద మిచ్చు
మేఘుఁడోయనఁ గరుణ సమోఘ మగుచు
తుల్యమే లేని నీ విస్తు దూర మైతి
వృక్షమా! నీవు పుడమిని వీడి తమ్మొ!
పాడు పెనుగాలి యెంతుఁడివచ్చె నీకు? ౧

చల్లఁదనమునకై యల్లనల్లఁ జేరి
పండులను మెక్కి పొట్టల నిండఁ జేసి
పక్షు లెల్లను నిన్ను మెచ్చి బహువిధముల
కుహుకుహూయంచుఁ గోయంచుఁ 'కూ'యటంచు
కేవు మనుచును గీచని కెక్కు మనుచుఁ
గడు మనోజ్ఞముగాఁ గూసి కలసిమెలసి
మిథునములుగూడు నప్పుడంపు మేటి ప్రేమ
మగడియాపక్షి తనజంట మగువపక్షి
కిట్టులను "ప్రేయసీ! విను మేవి ముద్దు
లివిగో తెచ్చితి ఫలముల నింపుఁగులుక
నవసుధామాధురీధురి నవఘుళించు

ప్రవిమలజలంబుఁ బుక్కిటఁ బట్టి తెత్తుఁ
ప్రేమసామ్రాజ్యపట్టంబు ప్రియము మీఱ
నిదిగొ కట్టితి ముద్దుల నిమ్ము చెలియ!
యనిన సిగ్గునఁ దలవంచు చటకపక్షి
ఋతువు వీక్షించి యాసక్తిఁ బతినిగూడి
గర్భము ధరించి కల్గెను నర్భకులకుఁ
బూరులను బుల్లలను మెత్తినార నాఁచు
తెల్లఁ గొనివచ్చి నీడంబు నేర్పరించి
గ్రుడ్లను బెట్టి పొదిగియు బిడ్డలఁ గని
పెంచి పోషించి యాహార మొసంచి, మంచి
చెడ్డ లెఱుఁగక పిల్లజీవములను
పొట్టఁ బెట్టుక పుట్టలో మిట్టిపడెడు
పాడుపాముల చేతకు వగచివగచి
మైన నీయందె సతతబద్ధానురాగ
వృత్తి నీవె స్వర్గంబని హత్తియుండు
పక్షిజాలంబు నడవులపాలుచేసి
వృక్షమా! నీవు పుడమిని వీడి తయ్యొ!
పాడుపెనుగాలి యెందుండివచ్చె నీకు? ౨

"పరులయుపకృతికై చెట్లు ఫలముఁ గాంచుఁ
బరులయుపకృతికై నదు లొప్పుచుండుఁ
బరులయుపకృతికై యావు పాలు పిండుఁ

బరులయుపకృతికై కృపాపరులసిరులు
ఎండలో నీవు మాఁడియు నెల్లవేళ
లందు నొరులకు సచ్ఛాయ లందఁజేయు
తనకుఁ గానిధర్మంబునఁ దనరుచుండు
వట్టినిర్వ్యాజకారుణ్య మరుకుగాదె.
మండువేసవి మండిన నెండ గాలి
గ్రక్కసప్పాలచేఁ జెవుల్గడియలుబడ
నెంతయో దప్పిచే జిహ్వ లెండిపోవ
వ్రేలఁబడుతనశిశువుల వ్రేలఁ జూపి
పురపురనుబొక్కపానము ల్యూబ్బన్చలేక
తరుణి విశ్రమ మర్థింప దాని జాలిఁ
జూచి పథికులు నీడకై వేచియుండి
వృక్షమా! నిన్ను గాంచియు వేడ్కఁ జెంది
అహహా! యీశీతలచ్ఛాయలంచుఁ బొగడి
తనదుమూటల నట దించి తాను వేగ
సలిలములఁ దెచ్చి శిశుకలకలము మాన్పి
పూరిఁ బుల్లలఁ జిచ్చుకై పోయి తెచ్చి
కాంత వంటించఁ దసి తాను గఱ్ఱనుచును
ద్రేఁపి యుండెఅభోజనా ల్దీరఁగానె
నరసనర్మోక్తిమధురసాస్వాదమునఁ
బ్రొద్దు తూలినయంతనాక ప్రొద్దుపుచ్చి,
పుల్లలను రాల్చి పథికులు నుల్ల మలరఁ

బైకిఁ జూడఁగ మలమసను వారిముఖము
లందు రాల్చెడిపలుగాకి క్రిందుఁదినము
గాడఁ దిట్టియు, నీవె స్వర్గం బటంచు
మెచ్చులను నింటికడ కేఁగి మెప్పుఁ జెప్ప
నట్టిసౌభాగ్యగరిమంబు నడవిపాలు
చేసి పోయితి వృక్షమా! వీనమైన
మమ్ము దయఁ గనవైతివి మానసమున
వృక్షమా! నీవు పుడమిని వీడి తయ్యో!
పాడుపెనుగాలి యెందుండివచ్చె నీకు. 3

పూర్వకాలాన పుణ్యపుఁ బురుషు లెవరొ
నీదు మ్రోలను జలివేంద్ర నిర్మితముగఁ
జేయఁ జతురత్వమునను నజేయమైన
ప్రౌఢయౌ నా ప్రపాబాల పాంథుఁ బిల్చి
"నవశిరీషకోమలాంగు నట్టిదేహ
మతికఠోరపు జైత్రసూర్యాతపమునఁ
గందె డస్సితి కట నిల్వు మిందుఁ గనుము
చంద్రచందనశీతలచ్ఛాయ లివిగొ
గగనగంగాతరంగిణీకాంతజలము
నపహసించెడి నిర్మలామోదసురభి
శశీతజలపూరములఁ దృష్ణ రహిత మగును
సుందరాకారమస్మథశోభి నీవు

నేను నవయౌవనోద్భాసి నేమిచెప్ప
నొక్కరుండవు నీవు నే నొక్కరితను
పైనఁజెప్పఁగఁ ద్రప నన్ను బాధ సేయు
నీవ యెఱుఁగుదు చతురత్వనిధివి గాన"
యనెడునుత్కృష్ట కాలంబు లంతమంద
వృక్షమా! నీవు ప్రౌఢిమిని వీడి తయ్యొ!
పాడు పెనగాలి యెందుండివచ్చె నీకు. ౪

ఊరిలో బాలు రంకెలు నూరు వెడలి
యతివిశాలంబవని చేరి యతిముదమున
గ్రోఁతికొమ్మంచుమాని బ్రొద్దుఁగ్రుంక నాఁడి
"మసమసంచని చీఁకట్లు మూసుకొనియె
బ్రహ్మరాకాసి గల దఁట బాఱిపోద"
మంచుఁ బసిగెత్తుమను వార లజ్ఞు లరయ
నిత్యసత్ఫలసుకృతయూసిదునాత్మ
దుష్టభూతాళిఁ బారంగఁ దోలలేదె
వృక్షమా! నీవు ప్రౌఢిమిని వీడి తయ్యొ!
పాడుపెనుగాలి యెందుండివచ్చె నీకు? ౫

ఎన్నొ పశువులు నిన్నుఁ జేరి యెండలందు
గుములుగా విశ్రమించియుఁ గోర్కెఁ దీర
నొండొరుల మేనులను నాకి కొండొకవడి

మందమలయానిలంపుటానంద మంది
పోవుచుందును నిన్నేరు పోఁగలరు
జీవరాసులకోట్లకు జీవ మైతి
విప్పు డెవ్వరిగోడునుఁ జూడకుండ
వృక్షమా! నీవు పుడమిని వీడి తయ్యో!
పాడుపెనుగాలి యెందుండి వచ్చె నీకు? ౬

నీదుక్షమ నెన్నఁగా భువి నెవరితరము
వర్షములు రాఁగ నెండల వాడితనము
వేడిగాడ్పులనిష్ఠురవితతపరుష
బాధ లన్నియు మఱచెదు సాధుతమమ
శీతకాలమునందు నశేషవర్ష
బాధలను విస్మరించెదు ప్రథితమతివి.
ఎండకాలాన శీతఁపుగండుచలియు
ఆకు రాలుట మోడుపై యఖిలదుఃఖ
మనుభవించుట మఱచెదు వినుతిఁ గనుదు
నిత్యసుఖివయి కాలంబు నెఱపుచుందు
బాలకులు కోఁతికొమ్మించు లోలి నాడి
నిన్ను గలచిన చెయ్దము లెన్నమనమున
నిడవు ఫలములకై రాళ్లు నిట్టు నట్టు
వేయువారిని, విస్మృతి కిడియునాకు
యోగ్యమగు నాకు లంచను భాగ్యహీను

నౌషధంబుల పాలివి యంచుఁ జెప్పి
చెక్కులను దీసి వ్రేళ్లను జదుకఁగొట్టి
పట్టిదుర్మార్గజనులను నాత్రిపరులఁ
ఓచ్చునకుఁ బుడకలంచును బచ్చికొమ్మ
లచ్చుపడఁగఁ గొట్ట యెండించు మ్రుచ్చుజనులఁ
దెగడ నంతోటిక్షమగల దివ్యమతివి.
సార మింతైన లేని సంసారమందుఁ
దృప్తివలననె మోక్షము ప్రాప్త మగును
క్షమవలన నెల్లదోషులు సములు లగుదు
రనెడుభావంబు యోగులు కండ రాని
దాసిఁ జాటితి విన్నాళ్లు మానితమతి
ఇంక నీమూర్తిఁ జాలించి యిచ్ఛలేసి
శాశ్వతానందసామ్రాజ్యసౌఖ్యపదము
పొందఁగాఁ గోరి పెనుగాలిఁ జెంది తీవు.
నాకు దయసేయు కాంతిని నాకసౌఖ్య
మిరువురముఁ గలసి యచ్చట నిరవిరిగాని
మెలసియుందము ; నాతాపములను జెప్ప
మీశ్వరుసిమ్రోల నన్నుఁ దరింపఁజేయు
మోయి పృథ్విము! మోక్షము నూనినావు
లేరు నినుఁబోలు ధన్యులు లేరు లేరు
లేరు కన పుణ్యగంబుల లేరు లేరు. ౭

ఇరువురు

గీ. మసమసం జనఁ జీఁకటుల్ ముసరుకొనియె
ఘనజఘనభారమును మీఱి తనదు కురులు
కాటుకల మించి నల్లనై గ్రాలుచుండ
నీలవర్ణపుఁ జీరను నెమ్మిఁ దాల్చి
కదలు ముత్తైదువను బోలియు దిశ లడర
రేలతాంగి పేరంటము రిక్కలనెడు
పిన్నముత్తైదువలఁ బిల్చుచున్న దదిగో;
పట్టపగ లీఁతలాడియు బాల్యచేష్ట
లనుఁ గలంచినతుంటరులను గలుసుకుఁ
దిట్టునట్టు నదీకాంత శిఖరి సణఁగె;
గింగురు మనంగి శ్రోత్రముల్ కీచురాళ్లు
వెడలి చెలరేఁగె; మూలల నడఁగియున్న
గూబలు భయముఁ గొల్పుచుఁ గూత లిడెను;
దీర్ఘగంభీరనినదముల్ దిశల మూరు
మ్రోఁగుచుండఁగ; సర్పముల్ పుట్టలు విడి
యెల్లయెడలఁ బాఱాడెను నల్లమడల;
నక్కలవిరావము లవె కోనల వినఁబడెఁ;
పక్షులు రుతములను మాని వృక్షములను
గూండ్ల డాఁగెను; బూడలును గొప్పచెట్లు

భీకరాకృతిఁ గన్పడెఁ; బ్రేతగణము
తోడ భూతంబు లాడెను; దోఁచెఁ గొఱవి
దయ్యము లసంగ మిణుఁగురుల్ తళతళమని;
యపరిచితమయి వర్తిల్లు నట్టిపల్లె
టూరిబయల వనంబున నుంటి నప్పు
డిరువు రొకరికి నొకర రట నెదురుపడిరి. ౧

పగటిసందడులెల్లను బడఁగ నొల్ల;
శృతిపుటవిభేదకరశబ్దతతులఁ జెవులు
పగుల దూర్ములుఁ జెలరేఁగ మిగుల ధూస
రితము నగరపట్టణపథంబు సతము నొల్ల;
రచ్చకెక్కి బిడియము నరమర లజ్జ
లేక భుజముల నెత్తి యనేకవిధులఁ
బ్రేలుచుండెడువారల రీతు లొల్లఁ:
బట్టబయలఁ బ్రగల్భముల్ పల్కునట్టి
దుష్టమదమత్తపురుషులతోడు నొల్ల;
నొల్ల వాదముల్; చర్చలు నొల్ల; తగవు
లొల్ల; వికటాట్టహాసంబు లొల్ల నేను;
వలతు నేకాంతవాసంబు; వలతు రాత్రి;
వలతు నిశ్శబ్దసీమలౌ వనపథములు;
వలతు రిక్కలఁ జూడఁగ; వలఁతుఁ జింత;
చూతు లోకంబు నేరిచేఁ జూడఁ బడక;

యట్టియే నష్ట కనుమేర నిట్టె చూడ
నిరువు రొకరికి నొకరట నెదురుపడిరి. ౨

దీర్ఘపీవర దేహముల్ తేజరిలఁగఁ
దవిలి నఖశిఖపర్యంత ధవళదీర్ఘ
ధౌతవసనముల్ నిండుగాఁ దాల్చి కదిసి
గుసగుసలువోవు తెఱఁగునఁ గోరి నిలచి
రెవ్వరై యుందు రీనిశి నివ్వనమున
నొంటరిగ నుండ హేతు వేముండు నకట!
ప్రియుఁడుఁ బ్రియురాలు నిస్తులప్రేమ వెడలి
తమదు సంకేత మన్నటుఁ దగనొనర్చి
గూఢవేషములను దాల్చి గుసగుసలను
బ్రణయముల దెల్పునట్టి సంభాషణములఁ
జేయుచుండిరో? యన్యదుక్ స్త్రీల నపహ
రింప నేయుంటఁ గన్నము నొంపవలయు
నంచు నాలోచనముతో నలరి యుందు
రుండిరో? లేక వీర లుద్దండవృత్తి
హత్య లొనరుప నీ మొడ నాత్రమంది
గూఢముగఁ జింతసేసెడు క్రూరమతులొ?
అత్తదుండగముల నెంచ నవలి కేఁగు
నింటికోడండ్ర? కావలిబంటు లేమొ?
తంత్రసాధకులో యేమొ? మాంత్రికవరు

లేమొ ? భూతంబు లయ్యెడు నేమొ ? యిట్టు
లిరువు రొకరికి నొక రటు లెదురుపడిరి. ౩

ఎంతయో చింతఁ జేసితి, వింతపడితిఁ
గాని దరిఁ జేర సాహస మూన నైతి;
లోకవృత్తంబుఁ గూర్చి యాలోకపతిని
గూర్చి ప్రకృతిని గూర్చియుఁ గోట్లకొలఁది
యూహ లల్లితిఁ; జీఁకటియును విశేష
ముగ నలమెఁ; బ్రక్కలందున ముందు వెనుక
నెద్దియును దోపదయ్యె సమీక్ష సేయ;
నిట్లు చింతించు చాస్థలి నెంతసేపు
కూరుచుంటినో యెఱుఁగను, గొంతవడికిఁ
గోళ్లఁ గూసెను, గ్రమత దిక్కులును నంత
తెల్లనగుచుండఁ దారలు తేజ మెడలి
యొక్కటొక్కటి గను జాఱె; నుదయరక్త
శోభ లెల్లెడ వ్యాపించెఁ; జూడఁజూడ
భానుఁ డప్పుడు కన్నులపండు వయ్యె;
క్రమతఁ గనవయ్యె వనమును; కట్టెదుటను
వల్లకా డున్న తెఱఁగును ? బఱఁగు టచట
నొక్క శైవసమాధి, యాప్రక్కలందు
నిలువుగాఁ బాతి సున్నము కలయఁబూసి
యొకటి కొక్కటి కెదురుగా నుంచఁబడిన
శిలలు రెం; డంత సంశయచ్ఛేదమయ్యె. ౪

ఇటులె తామసపూరితవృత్తిసహిత
మానసము చూచుఁ బ్రకృతిని వేనవేలు
విధములుగ; భ్రమఁ జెందుచు వెతలఁ బొందు
జ్ఞానభానూదయంబు నిస్సంశయముగ
బహుళసంసారతామసబాధ మాన్పి
ప్రకృతినిజవృత్తి స్పష్టత బయలుపఱిచి
శంకలను బాపు నాపరసత్య మప్పు
డనుభవించుచు నానంద మందు నరుఁడు. ౭

భానూదయము

సీ. అరుణారుణప్రభాస్ఫురణంబు దిక్కులఁ
దరుణారుణాశ్వత్థదళముఁ గవియ
నంజననిభతమోఽనంతసంతానంబు
గిరిగుహాగృహముల కరుగుచుండ
రమణీయకలకలారావంబులను గోక
శుకపికకేకు లెచ్చుగ నొనర్ప
సురుచిరకంఠసంశోభితస్వరముల
నాఁకొన్న క్రేఁపు లంబా యనంగ
గీ. కాల మెఱిఁగించు కుక్కుటగళము లెసఁగ
స్వస్వనియతము లగు కార్యవర్తనముల
సుతసతీయుతగృహపతు ల్సుఖులు గాఁగఁ
దూర్పుదిక్కునఁ దోఁచెఁ బ్రత్యూషశోభ. ౧
సీ. ప్రాభాతికము లగు ప్రభలు తూరుపుదెస
వెలవెల్లనై తొల్త విశదపఱిచెఁ
దదుపరిఁ బ్రథమసంధ్యారాగములు పర్వి
కుంకుమపంకమ్ము శంకఁ గొల్పె
దండెత్తినట్లు సద్యస్సముద్యద్యుతు
ల్తారకంబులను బోఁ దరిమె నెటకొ
నీలరక్తసితాదినిఖిలదీప్తులు కన
త్కనకవర్ణవిశేషకాంతిఁ దోఁచెఁ

గీ. దళశశళలు గాల్చు కిరణములు ల్దక్షనీయ
భాగ్యరేఖలువోలె దిగ్వర్గములను
వ్యాప్త మయ్యెను దెల్వెలో నటులె జగము
తరణి యుదయించెఁ జిత్రప్రసారణి దివిని. ౨

సీ. విధుబింబసుఖరశిమధురతఁ గోల్పోయి
తొగకన్నె విరహార్తిమొగము ముడిఁచె
మిత్రసమాగమానేయసౌఖ్యముఁ గాంచి
పద్మిని కాంతిసంపదలఁ బొదలె
ఘనోత్సస్యహాపవృథాన్వేషణాత్యార్త
చక్రనాకద్వంద్వచయము గూడెఁ
గుసుమజమకరందగురుపానసంతుష్ట
మధుకరదంపతుల్లలసి రేఁగె

గీ. గోత్రపాథోధితరుగిరిక్షేత్రవిహార
నరసురాసురయక్షకిన్నరవిహంగ
మాపిపీలికబ్రహ్మచరాచరప్ర
పంచ మెల్లెడ సవితృనిప్రభలు వెలుఁగ. 3

సీ. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానకర్మముఁ దీర్చి
వేదపాఠాసక్తవిప్రజనము
మంగళవాదిత్రమాగధగానప్ర
బుద్ధధర్మాసక్తభూపరాజి
కల్యనిర్వర్తితకరణీయులై నిజ
వ్యాపారసక్తులౌ వైశ్యవరులు

భక్తపర్యుషితాన్నపుష్టులై నాగళ్లు
గట్టి పొలముల దున్ను కర్షకులును

గీ. స్వర్ణకారకసూచికచర్మకార
రజకశౌండికలుబ్ధకరాజపురుష
తన్తువాయకశిల్పమార్దంగికాదు
లెల్ల రూనిరి నిజవృత్తు లినుఁడు వొడమ. ౪

సీ. ప్రత్యక్షదైవముగా బ్రార్థింపరే యని
సకలసత్కారముల్ సలుపువారు
మూర్తిత్రయాత్మకపుణ్యరూపుం డని
ధ్యానమీలితచక్షు లైనవారు
సర్వదేహారోగ్యసాధకుండని నమ
స్కృతిశతంబులను సాగిలెడువారు
కష్టసంగ్రామప్రణష్టశూరులగతి
యీతఁడే కనుఁ డని యెన్నువారు

గీ. స్వప్రకాశత మాయాత్మకప్రపంచ
మును సృజించియు వృద్ధిని బొనరించియును
విలయమొనరించు నట్టి యావిశ్వరూపుఁ
డుదితుఁ డంచని జనములు ముదితులైరి. ౫

కాకతీయప్రశంస

సీ. ఆంధ్రక్ష్మామండలాఖండలుం డైన
రుద్రభూపాలునిర్నిద్రశక్తి
స్వీయరాజ్యప్రజామేయరక్షణశీల
గణపతీంద్రునిలోకవినుతకీర్తి
రుద్రమాంబాకటాక్షార్ద్రసుధాసార
సిక్తవర్ధితలోకచిత్రరక్తి
వీరప్రతాపరుద్రారూఢసింహాస
నాసక్తవరదండనాథభక్తి
గీ. కారణములుగ నెలకొనగలిగి సార్వ
కాలికానూనకీర్తిని గంటివమ్మ
మమ్ము ధన్యులఁ జేసె నీ స్మరణ నేఁడు
రమ్ము తల్లిరో! కాకతిరాజ్యలక్ష్మి. ౧
సీ. భాషించితివి శైవభక్తి సోమనలీల
జాను తెన్గులఁ దేనెసోనగురియ
వచియించితివి సొంపుఁ బచరింప నభినవ
దండిపోకడల నఖండసరణి
పోషించితివి రామభూవిభుకథ భాస్క
రాదికవీశ్వరామోద ఫణితి

ఉత్సహించితి యజ్వసత్సాహసంబున
నుభయభాషాప్రౌఢి సభలు మెచ్చ
గీ. రంగనాథ రామాయణరమ్యకావ్య
సారమునఁ బెంచితివి నుడికార మార!
మమ్ము ధన్యులఁ జేసె నీ స్మరణ నేఁడు
రమ్ము తల్లిరో! కాకతిరాజ్యలక్ష్మి. ౨
సీ. చాళుక్యధరణీశసద్భక్తియుతదత్త
భద్రేభసంతతి బారులు దీరె ముండె
పాండ్యావనీశసంపాదితాఖిలరత్న
చిహ్నితరథములు సిద్ధ మయ్యె
రాష్ట్రపాలకజితరాజసంప్రేషిత
కరములు ధనపరంపరలు వచ్చె
నానావిదేశాగతానూనవస్తువుల్
వర్తకానీతమై ప్రాప్త మయ్యె
గీ. కనులపండువుగా నిన్ను గాంచినట్టి
పరమశీతలదృష్టిప్రభావ మేమొ
మమ్ము ధన్యులఁ జేసె నీ స్మరణ నేఁడు
రమ్ము తల్లిరో! కాకతిరాజ్యలక్ష్మి. ౩
సీ. అరిరాజరక్తారుణాంబువర్షమె గాని
కరుణ లేదాజిని గాంచినపుడు
ఘనరత్నమణివస్తుకనకదానమె గాని
'నాస్తి' లేదర్థులన్ గాంచినపుడు

నవసుధాస్పదకృతు లవధరించితి గాని
కనలేదు నీరసకావ్య మెపుడు
సత్యధర్మాదిప్రశస్తరీతులె గాని
వినలేదు దుర్జనవిధము లెపుడు
గీ. చంద్రచందననిర్మలసాంద్రకీర్తి
గాని దుష్కీర్తి నెన్నఁడు గాంచలేము
మమ్ము ధన్యులఁ జేసె నీ స్మరణ నేఁడు
రమ్ము తల్లిరో! కాకతిరాజ్యలక్ష్మి. ౪

సీ. నీ మంగళారావనినదపరంపర
భావిసంపదల సంప్రాప్తిఁ జేయు
నీ శూరవరఘోరనిష్ఠురవీర్యంబు
వేఁడిక్రొన్నెత్తురుల్ విరియఁ జేయు
నీ యాంధ్రసత్సుధానిర్మలసూక్తులు
కావ్యకౌతుకలక్ష్మిఁ గ్రాలఁ జేయు
నీ మతాచారసందీప్తధార్మికజీవ
మార్గమతాసక్తి నలరఁ జేయు
గీ. నిన్ను ధ్యానింప మోక్షసౌధోన్నతప్ర
శాంతతత్వాత్త కానందసరణి గలుగు
మమ్ము ధన్యులఁ జేసె నీ స్మరణ నేఁడు
రమ్ము తల్లిరో! కాకతిరాజ్యలక్ష్మి. ౫

ప్రకీర్ణము

ప్రాచీనదేవాలయశిథిలములు

ఉ. శ్రీయుతరాజరాజకుల
శేఖరుఁ డర్థిజనప్రపోషణా
త్యాయతదానశాలి బహు
ళాంధ్రజన స్తవనీయసద్యశః
కాయుఁడు విష్ణువర్ధనుఁడు
గాదె ఘటించె నమోఘమైన దే
వాయతనంబు జీర్ణమగు
నంచుఁ దలంచెనె యెన్నఁడేనియున్. ౧

ఉ. అల్లదె శాసనంపుశిల
యాలయభిన్నశిలాతటంబులన్
మెల్లన నిల్చి చూపెడు న
మేయమునై తగుపూర్వశోభ మీ
యుల్లములం దలంప మహి
మోన్నతి గుండెల నీరుచేయదే
కల్లయె కాలదేవత య
కారణశత్రువుగాదె యేరికిన్. ౨

మ. అరరే! ఊహ కతీత మెంతటి మహో
ర్హంబైన కల్యాణమం

దిరమో యిద్ది ప్రతిష్ఠవేళ నృపని
ర్దిష్టాధికంబైన వా
ద్యరమానాదము మంత్రరావము భటా
ద్యశ్రాంతసల్లాపమున్
బరమోత్సాహజనాభివాదము కటా,
వమ్మయ్యె నిప్పట్టునన్ ? ౩

చ. శతములు వర్షముల్ గడచెఁ
జాల్పడి మ్రొగ్గ విచిత్రశిల్పముల్
కతలయిపోయె నీప్రతిభ
గర్వితక్రూరతురుష్కహస్తమ
ర్దితమయి నాశ మందె సము
దీర్ణశిలామయవిగ్రహంబు లీ
వితమును గాంచి కుందెదను
వేంగిప్రభుత్వమహత్త్వ మెంచియున్. ౪

సీ. ప్రాకారమా యిద్ది పరమాణుతుల్యమై
పొడిపొడియై రాలిపోయె నయ్యొ
మండపస్థలములా మంటిదిబ్బలఁ బోలి
కుప్పలుకుప్పలై కూలిపోయె
శిఖరంబులా యివి శీర్ణమై రూపమే
లేకుండ పుడమిలో లీన మయ్యె
మూర్తియా యిది విరాణ్మూర్తి యయ్యెను
నామమాత్రావశేషతాపాత్ర మయ్యె

గీ. ప్రకృతిపురుషసమ్మేళన ప్రకటమైన
జగ మనంతము నం దిట్లు విగతి నందు
నంచుఁ జూపుటకా యిది యహాహా యిట్లు
లయముచెందెను బృథివీలలామయందు. ౫

గీ. అఖిలభారతవంద్యమై యలరునట్టి
వేంగిచాళుక్యశిల్పవిభిన్నగతికి
వేడిరక్తాశ్రుకణముల విడువనట్టి
యాంధ్రసోదరుఁ డుండునే యవనియందు. ౬

కాలేజివిద్యార్థుల పీడోక్తులు

చ. సిరులకు నాటపట్టు సుఖ
సేవధి, సమ్మదవార్ధి, యార్ద్రిమా
విరినునుశయ్య శ్రాంతులకు
విశ్రుతభూమి రసానుభూతి క
బ్బుర మగుపంట క్రీడలకుఁ
బాల్పెసలారు కొతారు స్వేచ్ఛకున్
దెరువు కళాభివృద్ధి, కగు
నిన్నెటు వీడుదు, మమ్మ, కాలెజీ. ౧

చ. గురువులు చెప్పువిద్దియలు
కోరిక విందుము త న్మయస్థితిన్
గురువులబోధ లొక్కొ యెడఁ
గూడఁ బరీక్షల కాలకింతు మా

గురువులతోడ హాస్యములఁ
గోయని కేకలతోడవిందు మా
గురువులఁ బాయుటెంతటి య
కుంఠితదుఃఖముఁ గూర్చు కాలెజీ. ౨

చ. మరలగ నిందరీవిధ మ
మందరయంబునఁ జేరగల్గునే
మరలగ నిన్నిరోజు లిటు
మాటలు కోటలుదాటఁ జెల్లునే
మరలగ రేవుకద్దనెడి
మాటయెఱుంగక సంతసింతుమే
మరలగ నీదుమోమిటులు
మాన్యతఁ గాంతుమె యయ్యొ కాలెజీ. ౩

చ. నినువిడి యేగనున్నమము
నేఁడెటఁ దెత్తువు బత్తెమంద్రు మా
యనుఁగులు తల్లిదండ్రులు, ప్ర
యాసముఁ జెందుచు వృత్తిదాతలన్
గన నిపుడేది మీకు నవ
కాశ మిఁకొక్కడ కేగుమందు రే
మనివచియింతు మమ్మ ప్రబ
లార్తినిసైతు మికెట్టు కాలెజీ. ౪

చ. నినుఁగని ముద్దుముచ్చటల
నీకడ నుండినరోజులెల్ల మా

మనమున నిల్చి భారమును
మాపునుగాక భవంబునందు
నీయనుపమసుందరామృతర
సార్ద్రసుకోమలదివ్యమాధురీ
ఘనము కటాక్షవీక్షణము
గావుత మమ్ముల నెప్డు కాలెజీ. ౫

కా లే జి స మా ధా న ము.

చ. కలకలలాడు మోములను
గాంచి సుఖించితి నిన్నినాళ్లు ని
ష్కలుషహృదంతరంగములఁ
గల్గును సంస్కృతిభార మిప్డయో
కళలను నేరువున్ గనిన
కాన్పులకంచు విచారమందెదఁ
గలుగుత మాయురభ్యుదయ
కాంతులు మీకుఁ బరాత్పరేచ్ఛచేన్. ౬

క ష్ట ము

మ. పరకష్టంబులఁ జెంది మానవులు బ
ల్యాచాటులై యీశ్వరున్
బరమారాధ్యుని నిందసేసెదరు త
ద్భావంబు నూహింపకే

శరణం బద్ది సమస్తసౌఖ్యములకున్
సన్మోక్షమార్గంబునున్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౧

మ. కరమున్ సౌఖ్యఁపుజీవనంబులు సదా
కష్టాంతరప్రాప్తిచేఁ
దిరమై యుండును నట్లుగామి వెగటై
దీనంబులై తోఁచు ని
ద్ధరఁ గష్టానుభవంబులేక సుఖముల్
దా సారహీనం బగున్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౨

మ. నరు లేవేళ మదంబుఁ జెందుదురు స
న్మానంబుచే వృద్ధిచే
వరబంధువ్రజమిత్రసంతతులచే
వాంఛాప్తిచేఁ గీర్తిచే
గరువం బట్టితఱిన్ శమింప నుర వా
ఖడ్గంబుగా నుండుటన్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. 3

మ. పరులో బంధులో యాప్తరీతిని జనుల్
భ్రాష్టంబులౌ వస్తువుల్

వరుసం బొందుచు నిచ్చకంబుల సదా
వర్తింతు రచ్చోటనే
యొరపుల్ రాతివిధాన వేర్పరచు దా
నో మిత్రులన్ శత్రులన్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౪

మ. గిరులన్ మూలఫలాదులై మనుచుఁ ద
ద్గేహంబులౌ కానలన్
జిరసంతాపితగాత్రులై తపముచేఁ
జెన్నొందు మౌనీశ్వరుల్
తిరమౌ భక్తిఁ గనంగలేక చెడి రా
దేవుల్ గనన్ జేయుటన్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౫

మ. పరసంతాపనివారణంబు నరుపై
భారంబు ప్రారబ్ధమౌ
పరసంతాపము గుర్తెఱుంగుటయు తా
త్పర్యంబుతోఁ సాయమున్
ద్వరతోఁ జేయగలుంగుటల్ స్వానుభవ
ద్వారంబునన్ జేకురున్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౬

మ. తరణోపాయము మానవాళికి లస
త్త్యాగంబు లన్యార్థమై
చరజంతు ల్నిరతంబుఁ గష్టయుతమౌ
సంసారమం దుంటచే
నరను ల్త్యాగు లుదారు లూర్జితులు ప్రా
శస్త్యంబునున్ బొందుటన్
బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౭

మ. ఇతర మీజీవముపై విరక్తియును న
త్యయ్యావ్యయబ్రహ్మ మా
కరుణాసాంద్రునిభక్తి నాస్తికునకున్
గల్గంగఁజేయున్ వసుం
ధరపై భక్తివిహీనజీవనుల కా
ధారంబు భక్త్యర్థమై
పరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్లయెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౮

మ. పురుకుత్సుండు పురూరవుండు నలుఁడున్
పూజ్యుండు త్రైశంకునా
పురుహూతుండును కార్తవీర్యసగరుల్
పుణ్యాత్ము లిల్లాండ్రు కా
ధరజా ద్రౌపదిభీమపుత్రి మొదలై
ధన్యత్వముం జెందుటన్

బరమగ్రాహ్యము కష్ట మెల్ల యెడలన్
భవ్యంబు చింతింపఁగన్. ౯

రామరాజపంచరత్నములు

ఉ. రాజకులీన! సద్ధృదయ
రాజితపూర్ణసుఖప్రదీప! తే
జోజితపద్మమిత్ర! భుజ
శోభితభూరిపరాక్రమాద్భుత
శ్రీజయశీల! రంజితప
రీక్షితసత్కవీంద్రపండితా!
రాజమరాళ! సద్గుణవి
రాజిత! రామసునామశోభితా! ౧

ఉ. చిత్ర మయారె! నీహృదయ
సీమనుగల్గు నుదారమాధురీ
పాత్రత, యుష్మదీయశుభ
పావనగేహమునం జనించు స
త్పాత్రులు పుట్టుతోడనె యు
దారమహత్తరభావశీలురై
మిత్రులు మెచ్చ సత్కృతు ల
మేయముగా నొనరింత్రు నిచ్చలున్. ౨

ఉ. నారదసత్కృపన్ బుధజ
నంబు నుతింపగఁ దల్లిగర్భమం

దే రహీ విష్ణుమంత్రమును
నేర్చెను దైత్యకుమారుఁ డేము సో
దారము నాతిథేయ మను
ధర్మసుమంత్రము జన్మపూర్వమే
నేరువఁ జాలినా మనుచు
నేర్పునుజూపి హసింత్రు నీసుతుల్. ౩

చ. అహహా! త్వదీయకమ్రఫల
హారివినమ్రశరుప్రదేశ తా
పహరసుశాంతనిర్మలవి
భాసితశీతలసైకతావళీ
విహరణశీలఘుంఘుమిత
విస్ఫురితాఖిలగంధయుక్తమం
దహితసుమారుతంబుల న
నంతసమాధిని యోగు లుంద్రుగా. ౪

ఉ. నీవిభవంబు నీసుగుణ
నిర్మలతేజము నీదుభావమున్
నీవినయంబు నీపరమ
నిర్గుణతత్త్వవిచారణంబులున్
నావిమలార్ద్రకోమలసు
నాట్యఝుళంఝుళనాదపూర్ణసం
భావితకావ్యకన్యక క
పారముదం బొనగూర్చె నద్దిరా. ౫

దుష్టుఁడు

ఉ. పంకిలమైన బుద్ధియు నపాస్తవి
నీతియు దైవభీతి యే
వంక నెఱుంగ రామియును
స్వార్థపరత్వము సజ్జనాళిని
శ్శంకము గేలిసేయుటయు
సాధుతిరస్కరణంబు పాపమున్
జంకును గొంకులేమి యతి
సాహసమున్ గన దుష్టవర్తనల్ ౧

ఉ. సారములేదు సత్కళల
సార మెఱుంగఁడు వట్టిపొల్లు లౌ
బీరములాఁడ శూరుఁడతి
భీరువు శక్తి నిదర్శనంబునం
దారయ నందఁజుట్టు మఱి
యందకపోయినఁ గాళ్ల బేరముల్;
భారముగావె దుష్టునియ
భాగ్యపుసేతలు రత్నగర్భకున్. ౨

ఉ. చేరును బజ్జమోసమునఁ
జేరినచోటనె యింటి వాసముల్
గోరిక లెక్కబెట్టు బలిఁ
గోరు పరార్థము గుల్లుమ్రింగు పూ

జారి యపారకుత్సితుఁడు చయ్యన
దుష్టునిఁ జూచి చూడకే
దూరముగాఁ దొలంగుటలు
తోరపుధర్మము సజ్జనాళికిన్. ౩

సామాన్య వస్తు నిరసనము

సీ. ఇసుకలు రాలును నిసుమంతమృత్తికల్
గాకుండ కొండలే క్ష్మాతలంబు ?
గడ్డిపోచలు పొదల్ కాసరల్ తీగలు
గాకుండ మ్రాకులే కాననములు
ఉడుతలుమిడుతలు మిణుగురుల్ చీమలు
గాకుండ నేన్గులే ఘనపుఁబ్రాణు
లాకొన్న బీదలు వాకునేరని జనుల్
గాకుండ రాజులే లోకమెల్ల
గీ. పిల్లకాల్వలు లేకుండఁ బెద్దనదులు
పాఱఁగాఁ జొచ్చునే భువి భవ్యముగను
ధరను సామాన్యవస్తు సంతతుల యెడల
నీసడింపులు ప్రజలకభ్యాసమకట.

ఓం తత్సత్.

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి_8428-84.

మా ప్రచురణములు

కథాకావ్యము (గద్యము)	౦—౧—౨—౦
కథాకావ్యము (పద్యము)	౦—౧—౨—౦

ఈ రెండు గ్రంథములు నొక్కసారి కొనినచో విద్యార్థులకు మాత్రము, ఒక రూపాయికే లభింపగలవు. పోస్టేజివేఱు.

వెలువడనున్నవి

సచ్చిదానందము (నవల)

దార్శనికమహాప్రవచనము (వచనము)

(శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారి యాంగ్లకృతి కనువాదము)

దివ్యస్ఫురణములు (పద్యములు) శ్రీ జ్ఞానానందస్వామివారి పద్యగ్రంథమున కనువాదము

శ్రీ జ్ఞానానంద సువర్ణమాల (అక్షరమాలా స్తోత్రము)

గంగా పంచకము (సంస్కృతము)

వలయువారు:—

మేనేజరు

శ్రీమార్కండేయభవనము

నరసారావుపేట

గుంటూరుజిల్లా అని వ్రాయవలెను.

శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయఁడుగారిచే రాజమండ్రి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రింపఁబడియె, 1000—8428—34